
SZÖVEGÉRTÉS-SZÖVEGALKOTÁS

1–2. ÉVFOLYAM

OLVASÁS

MINTAMODULOK AZ ÜNNEPEK TÉMAKÖRÉBEN

ANDRÁS-NAPI BÁL

FARSANG

Készítette: Andóné Nagy Katalin
Petik Ágota
Ruzsa Ágnes

OLVASÁS – VI./1.

ÜNNEPELÜNK

ANDRÁS-NAPI BÁL

Készítették: Ruzsa Ágnes
Petik Ágota
Andóné Nagy Katalin

Mottó:

Zalán Tibor: ÜNNEP

*Ünnepkor mindig szél van,
talán az ünnep hozza,
hogy tisztára mosson mindent
ami a hétköznapokban
elkoszolódik, elvásik,
azután meg várhatjuk,
hogy mikor jön a másik
ünnep – s a másik szél*

Az ünnepek olyan megállópontok életünkben, melyekre különös figyelemmel készülődünk. Ezt kívánjuk segíteni a modulfüzérünk elé helyezett gondolatsorral:

1. MIÉRT ÜNNEPELÜNK? MIÉRT FONTOS A HAGYOMÁNY?

A népi hagyomány olyan kapu, melyen keresztül eleven kapcsolatba lehet kerülni az emberiség sok évezredes kulturális örökségével. A magyar népi hagyomány – hasonlóan más népek kultúrájához – hosszú évszázadok alatt letisztult tudást őriz az ember és a körülötte lévő világ viszonyáról. Ez az, ami segítette elődeinket abban, hogy elhelyezzék magukat a világban, ráhangolódjanak, beilleszkedjenek annak rendjébe, képesek legyenek az emberi élet jelentős fordulópontjainak átélésére (pl. születés, házasság, halál).

A hagyomány csomópontjai az ünnepek: olyan közösségi összefüggések, amelyeknek tartalma túlmutat a közösség keretein, a világ rendjéhez kapcsolja annak tagjait. Az ünnep rendjét követve és átélve az egyes ember tevékeny részesévé válik a sok évszázad alatt felhalmozódott kollektív tudásnak, tapasztalatnak. A régi jeles napok mára leginkább mint keresztény egyházi ünnepek maradtak fenn, de hagyományuk visszanyúl a kereszténység előtti időkre. Többet közülük már évezredekkel ezelőtt hasonló szimbolikus tartalommal és hasonló időpontban ülték meg a mérsékelt égöv tájain kialakult különböző kultúrák. (Krisztus születésének napját például I. Gyula pápa i.sz. 350-ben tette december 25-ére, a már régóta létező pogány fényünnep időpontjára.)

A mai ember életét is gazdagabbá teheti a régi, természet közeli kultúrában gyökerező ünnepek megismerése és a körülményekhez illeszkedő követése.

A hagyomány három vonatkozását tartjuk fontosnak:

- Segítséget nyújt abban, hogy elhelyezzük magunkat a világban, ráhangolódjunk a természet változásaira, a világ transzcendens oldalára.

A népi ünnepkör a természet járását követi: a természetben zajló folyamatokat fogalmazza meg és teszi szimbolikusan is átélhetővé az ember számára. Erre a legismertebb példa a téli napfordulót ünneplő karácsony, amely az év legsötétebb napja környékén a legnagyobb sötétségben megszülető fényt, a reménytelenségben megszülető reményt köszönti. A magyar népi hagyományban az év szinte minden hetére jutott olyan jeles nap, mely az ember és környezete közötti kapcsolatot fogalmazta meg, illetve erősítette. Korunkban a nagyvárosokban már csak a legjelentősebb keresztény ünnepeket tartjuk számon (karácsony, húsvét, pünkösd).

- Eligazít egyéni életünkben.

Az ünnepekben rejlő tudás mintákat kínál alapvető élethelyzetek megoldására, és a rítusok módot adnak a hétköznapi életben háttérbe szoruló lelki szükségleteink (pl. mulatás, jelmezes alakoskodás – mássá válás) me-

gélésére is. A társakkal közösen megült ünnepek során az egyes ember átérezheti, hogy a közösség befogadja őt, és ő annak része. Így megélheti saját gyökereit, hovatartozását, azt, hogy mi is az ő helye a világban.

Az évről évre ismétlődő ünnepkör az emberi lét lineáris rendjében jeleníti meg a ciklikusságot. A jeles napoknak ez a visszatérése ritmust és biztonságot ad az ember életének. Az ismétlődés azonban nem jelent változatlanságot: a hasonló módon megült ünnepek tartalma ugyanis a benne résztvevők számára évről évre változik, gazdagodhat, de akár el is sekélyesedhet. A generációk hosszú sora által kialakított rítusok követésén, átélésén keresztül minden újabb nemzedék találkozhat az ünnep pillanataiban az élet alapkérdéseivel, és mintát kaphat saját személyes konfliktusainak megfogalmazásához, megoldásához is. Például a húsvét nemcsak a természet újjászületését teszi átélhetővé, hanem megadja azt a lehetőséget is, hogy a megsemmisülés, a kereszthalál után ilyen megtisztulás, újrakezdés az egyes ember életében is megtörténhessen. A természet visszahúzódásának, „halálának” időszakában megtartott mindenszentek ünnepe és a halottak napja pedig az életben mindig jele levő elmúlással tanít meg szembenézni, és a megemlékezés lehetőségének megteremtésével segít abban, hogy ezt az elmúlást el tudjuk fogadni.

Megtanít arra, hogy mindezeket az élményeket hogyan élhetjük át bizonyos rítusokban, vagyis megtanít ünnepelni.

Elődeink életében az ünneplés és az arra történő testi-lelki felkészülés az élet minden területét áthatotta: a virrasztás, az ima, a böjt, vagy éppen meghatározott ételek fogyasztása, a ruha, amit viseltek, az énekek, a tánc és a közös együttlét különböző formái mind azt segítették, hogy az ember kiszakadjon a hétköznapi sodrából, és a teljes lényével át tudja élni azt, amit az ünnep közvetít.

2. MIÉRT FONTOS A KISGYERMEKEKNEK A NÉPHAGYOMÁNNYAL VALÓ TALÁLKOZÁS?

A mai gyerekek és a néphagyomány

A mai városi gyerekek élethelyzete messzire került a népszokások világától. Az óvodások, kisiskolások azonban életkori sajátosságaik folytán nagyon is közel érzik magukhoz a néphagyomány által közvetített világot: természetesnek érzik annak mitikus, jelképekkel teli rendjét, hiszen ez rímeli saját mágikus gondolkodásukra. A mesében, énekben, táncban, ünnepben megfogalmazódó világkép ezért is olyan könnyen befogadható számukra.

Az életről szóló tudás tárháza

A gyerekeknek nagy szükségük van arra, hogy megtapasztalják maguk körül a világ rendjét; hogy életkoruknak megfelelő formában és szinten találkozhassanak az élet olyan nagy kérdéseivel, mint a halál, a reményesség, a párválasztás, és mintákat kapjanak olyan alapvető szerepekre, mint például a férfi-női szerep. Minderre mai fogyasztás-központú kultúránk sajnos kevés módot ad, a néphagyomány meséi, dalai, táncai, ünnepei azonban az életről szóló tudás gazdag tárházát kínálják, a gyerekek számára is érthető nyelven.

Közösségi élmény

A közösségben átélt népi ünnepek segítik abban a gyerekeket, hogy utat találjanak saját gyökereikhez, megérezzék, milyen szűkebb és tágabb közösséghez tartoznak, jobban el tudják helyezni magukat a világban. Ez egyrészt hozzájárul egy stabilabb énkép, a valósághoz való harmonikusabb viszony kialakulásához, másrészt pedig a csoporthoz való tartozás tudata elfogadóbbá teszi a gyerekeket más csoportok értékeivel szemben is.

Ünnepelni tudás

A gyerekkori találkozás a hagyományos ünnepekkel, fontos hatással lehet az ünneplés képességének kialakulására is. A gyerekeknek még természetes kívánságuk, hogy felszabadultan, teljes lényükkel részt vegyenek abban, amit csinálnak: ünneplésben, mulatságban, játékban. Ha ez az átélt ünneplés a kisgyerekek számára szokássá válik és tudatosul, remény lehet arra, hogy értelmileg és érzelmileg felnövekedvén sem veszíti el ezt a képességét.

3. HOGYAN ÉLHETNEK EZEK A SZOKÁSOK AZ ISKOLÁBAN?

A néphagyomány az iskolában

A legtöbb iskola, tanulói létszámának köszönhetően, a faluhoz hasonlóan áttekinthető közösség. Így sok szempontból olyan közeg, amelyben a régi közösségi hagyomány működni tud. Napjainkban az iskola környezete, tanárainak és diákjainak élethelyzete nagyon sokban különbözik a régi faluközösségétől, ezért törekedjünk a népi szokásrend tartalmát megérteni és megtartani, majd annak formáját saját helyzetünkhöz igazítani. Így meglehet, hogy egy András-napi bál vagy egy kiszabáb elégetése csak hasonlít arra, ahogy az régen faluhelyen történt, de az iskolai közösség számára ez így lehet élő, így közvetíthetik az ünnep tartalmát. Valószínűleg az iskolai ünnepeink hagyománya fokozatosan alakul ki, és kis mértékben folyamatosan változik majd úgy, ahogy a körülmények és a közösség alakítja.

Átélt ünneplés

A népi ünnepek átélésével teremtünk lehetőséget arra, hogy – szemben a hagyományos iskolai ünnepélyek passzív „elszenvedésével” – a gyerekek teljes személyiségükkel vehessenek részt a készülődésben és az ünneplésben is, és ezáltal megismerhessék a közösségben megült ünnep erejét. Egy ünnep akkor jelent igazán élményt, ha azt gondos előkészület előzte meg: a kisgyerekek ilyenkor van módja személyesen tenni valamit az ünnepért (tárgyakat készíthet, énekeket, táncokat tanulhat), és közben alkalma van hallani és elgondolkozni az ünnep tartalmáról. Az ünneplésnek olyan formáit igyekezzünk megtalálni, amelyekben mindenkinek megvan a maga tevékeny, rögtönzésre is teret hagyó szerepe, bár időnként betanult, előadászerű elemeknek is megvan a helye: ilyen lehet a betlehemezés.

Az ünnepek adta keretek

Néhány év alatt ünnepeink rendje kialakul, így a felnövekvő osztályok évről évre egyre otthonosabban mozognak majd annak formái között. Az évfolyamok különböző szerepet játszanak az egyes ünnepekben, így a kisebbek előre láthatják, hová fognak nagyobb korukra eljutni. A hagyományok a nagyokról a kisebbekre szállnak. Az ünnepek és a rájuk való készülődés az egész iskolaévet áthatja, sajátos ritmust adva az iskolai életnek. Egy-egy felkészülés során az éppen soron lévő ünnep kerül az iskolai élet középpontjába: e köré csoportosulnak a tananyagok, ezzel kapcsolatban olvasnak, írnak, számolnak, dramatizálnak, rajzolnak, furulyáznak a gyerekek, erről szól az osztály élete.

Szerencsés, ha a népi kultúra elemei nemcsak az ünnepekre való felkészülésben vagy egy-egy elkülönült tantárgyban vannak jelen az iskolában, hanem szervesen átszövik a hétköznapi életet: a gyerekek sok népi játékot, népdalt tanulnak és tudnak, rendszeresen faragnak, agyagoznak, szőnek, rajzolnak hagyományos motívumokat. Mindez segít abban, hogy még otthonosabban érezzék magukat a kultúra ősi világában.

A gyerekek rengeteg élménnyel gazdagodhatnak közös ünnepeink során. Érezhető lesz ez az ünnepek légkörében, hangulatában, amely az ünnepeket követő napokra is áttevődik. Megmutatkozik majd a gyerekek beszélgetéseiben, fogalmazásaiban, és leginkább abban, ahogyan az ünnepeket várják. Előfordulhat, hogy az iskolai élmények bizonyos elemei fel-felbukkannak majd az otthoni ünnepekben is. Az átvétel forrása lehet a szülő, aki részt vett az ünnepeken, vagy a gyerek, aki észrevétlenül mintegy hazacsempészi a számára fontos mozzanatokat.

A nevelők szerepe

Nem elhanyagolható a nevelők szerepe a néphagyomány közvetítésében. Csak az tud értéket hitelesen átadni, akinek ahhoz személyes köze van, aki azt fontosnak tartja. Lényeges, hogy minden kollégánk, aki ezt az utat választja, találja meg azt a formát, ahogy ő tudja megközelíteni és személyessé tenni az ünnepet a maga számára. Az együtt megalkotott rítusok átélésében is nagyon fontos évről évre az a változatosság, amely a nevelők és osztályaik eltérő, színes karakteréből fakad.

A szervezés

Meg kell még említeni, hogy a közös iskolai ünnepek sikeréhez elengedhetetlen a körültekintő, alapos szervezés. A tantestületben fontos minden feladatot végiggondolni, ezeket egymás között felosztani. Tapasztalataink szerint a jól sikerült ünnep öröme megéri az alapos előkészítést, munkát, fáradságot.

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA	Az ünnep lényegének, érzelmi tartalmának megértése, átélése elsősorban tevékenységek útján, és különböző típusú szövegek feldolgozásának segítségével
IDŐKERET	5 x 45 perc
AJÁNLOTT KOROSZTÁLY	6–9 év
MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK	<p>Tágabb környezetben:</p> <p>NAT szerint lehet: Hon és népismeret: A tanulók sajátítsák el azokat, az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek. Énkép, önismeret: A tanulók számára szervezzünk olyan környezetet, mely önmaguk megismerésére motivál. Testi és lelki egészség: Az egészséges életmódra nevelés az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értéként való tiszteletére is nevel.</p> <p>Kompetencia terület szerint lehet: szociális: az autonómia (késztetés saját vélemény, álláspont kialakítására) fejlesztése A kreativitás fejlesztése Az élményszükséglet kielégítése</p> <p>Szűkebb környezetben: Választékos, nyelvi eszközökben gazdag, kultúrált stílus kialakítása különböző kommunikációs helyzetekben</p> <p>Ajánlott megelőző tevékenységek: Ajánlott olyan tevékenységek szervezése, amely folyamatosan biztosítja, hogy a tanulók megismerhessék a magyar népi kultúra tárgyi emlékeit, költészeti alkotásait, zenei világát.</p> <p>Ajánlott követő tevékenységek: Az adventi, karácsonyi szokások megismerése, megélése (lucázás, Luca napi búza ültetése, betlehemezés...)</p>
A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI	<p>Érzelmi viszonyulások, szociális érzékenység Együttműködés, elfogadás Népi játékok, dramatizált formák olvasása, előadása Az erkölcsi fogalmak tapasztalati alapozása, és élethelyzetek ismételt átélésével az erkölcsi gyakorlat fejlesztése</p>

AJÁNLÁS

NOVEMBER 25.: KATALIN NAP

VII. Orbán pápa 1642-ben kiadott bullájának megjelenéséig parancsolt ünnep volt Szent Katalin szűz vértanú tisztelete. Katalin a lányok védőszentje, nevét – főként a régebbi időkben – gyakran adták kislányoknak.

A Katalin nap a karácsonyra kizöldülő Katalin-ág vízbe állításával és a karácsonyig elfogyasztandó piros almába harapással férjjósló leánynap és női dologtöltő nap.

Közismert a Katalin-napi időjóslás: „Ha Katalin locsog, a karácsony kopog.”

Mivel a Katalin névnap közvetlenül az advent előtti napokra esik, ezzel befejeződik az őszi bálók időszaka, utána már sem lakodalmat, sem táncmulatságot nem szoktak tartani.

Az okos, talpraesett, táncos lábú lányokat a népköltészetben gyakran nevezik Katónak, Katicának.

NOVEMBER 30.: ANDRÁS NAP

András apostol és vértanú napja. A XVIII. sz. végéig parancsolt ünnep volt vigiliával (az ünnep előtti böjti nappal).

Az András nap az évben az utolsó mulatságnap – „András elzárja a hegedűt”. Ennek a napnak éjfélen kezdődik az advent, a karácsonyi előkészület időszaka. Az advent kezdetét néhol éjféli harangszó jelzi.

Ez a nap a legjelentősebb házasságjósló, varázsló nap. Úgy tartották, ha a lányok e napon böjtölnek, éjjel megálmoldják a jövődöbelijüket. A jóslás egyik formája volt az ól rugdosása. Ahányat röffen a disznó, annyi év múlva mennek férjhez. A lányoknak a különböző praktikákat többnyire magányosan, titokban kellett űzniük, de közös jóslásokat is végeztek. Ilyen volt a gombócfőzés, az ólomöntés. Ezek leginkább a fonóban történtek.

Disznóölő Szent András napjától, a hideg idő beálltától kezdődtek a disznóölések, disznótorok. Egy debreceni mondás szerint: „Ilyenkor nem romlik el a hús, és nem savanyodik meg a menyasszony.”

TÁMOGATÓRENDSZER

DÖMÖTÖR Tekla: *Régi és mai magyar népszokások*. – Bp., Tankönyvkiadó, 1986.

PENAVIN Olga: *Népi kalendárium*. – Újvidék: Fórum, 1988.

KERÉNYI György: *Magyar énekes népszokások*. – Bp., Gondolat, 1982.

Menjünk mi is Betlehembe: Adventi és karácsonyi készülődés, betlehemes játékok. – Bp., Háttér, 1990.

Magyar Néprajz VII. Népszokás, Néphit, Népi Vallásosság – Bp., Akadémiai, 1990.

Dr. Oláh Andor: *„Az idő a gazda mindenütt...”* (Népi természetismeret, időjósló megfigyelések és hiedelmek) – Bp., Mezőgazdasági, 1986.

Deák Éva: *Hagyományok*. – Bp., Kincskereső Iskola, 1998.

Értékelés

Az előkészítő tevékenységekben valószínűleg folyamatosan segítik tanácsaikkal a gyerekek egymást, és mi is őket. Az ünnepet követő beszélgetésekben hagyjuk, hogy a gyerekek élményeikről, érzéseikről szabadon beszéljenek. Ilyenkor is erősítsük bennük, hogy az ünnep átélése – juttalom.

VÁZLAT

A sokféle felkínált tevékenység célja, hogy a feldolgozás menete különböző szempontokhoz illeszkedhessék. Az általunk szürkével jelölt mezők egy lehetséges bejárási útvonalat jelölnek, amely a szükségleteknek megfelelően tetszés szerint alakítható, megváltoztatható. Világosabb szürkével a gyerekek haladási tempójának megfelelő, egymással párhuzamosan végzett, differenciált tevékenységeket jelenítettük meg.

LÉPÉSEK, TEVÉKENYSÉGEK	KIEMELT KÉSZSÉGEK, KÉPESSÉGEK	CÉLCSOPORT – A DIFFERENCIÁLÁS LEHETŐSÉGEI	TANULÁSSZERVEZÉS		ESZKÖZ/ /
			MUNKAFORMÁK	MÓDSZEREK	
I. Előkészületek					
II. Tevékenységek, irodalmi és zenei anyagok					
1. Köszöntők, „névnapozás”	Szókincsfejlesztés, A hallott szöveg befogadása, követése Emlékezet fejlesztése		frontális	bemutató	1. sz. melléklet
2. Táncszók, csujtogatások	Auditív észlelés Emlékezet fejlesztése		kooperatív	bemutató	6–7. sz. melléklet
3. Csúfolók	Emlékezet fejlesztése Auditív észlelés finomítása		kooperatív, önálló	bemutató	2–5. sz. melléklet
4. Játékok, énekek	Figyelem, Szabálytudat		frontális, kooperatív	játék	
III. Az ünnepi hangulat megteremtését segítő tevékenységek					
a) Időjósok, Katalin-ág	Megfigyelőképesség, figyelem, emlékezet	Természeti jelenségekre kíváncsi csoportoknak	önálló vagy csoport	megfigyelés	gyümölcság, könyvek
b) Sütünk-főzünk	Finommotorika	Gasztronómiai élményeket kedvelő csoportoknak	frontális, csoport	felfedezés	alapanyagok, eszközök 8–9. sz. melléklet szerint

c)	Plakát készítése	Lényegkiemelés, vizuális megjelenítés, esztétikai érzék	Jól absztraháló, vizuálisan fejlett csoportoknak	csoport	alkotás	A/3 vagy nagyobb méretű papír, vas- tag ecset, filctoll, tempera, színes újságok, ragasztó, olló
d)	Ádventi koszorú készítése	Finommotorika, ízléskultúra	Manuális tevéke- nyiséget kedvelő csoportoknak	csoport	alkotás	fenyőág, kötöző drót vagy spárga, gyertyák, szalagok, termékek

IV. Az András-napi bál lehetséges forgatókönyve

V. Közös értékelés – beszélgetőkör

1.	Közös értékelés – beszélgetőkör	Türelem, elfogadás, beszédkultúra		frontális	beszélgetés
----	---------------------------------	--------------------------------------	--	-----------	-------------

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja elsősorban egyféle minta bemutatása. Nem lehet és nem szabad kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint dönthet a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. Előkészületek

Tervezés

Minden ünnepnek a legfontosabb, legmeghatározóbb része a felkészülés folyamata. Végül is ez a szakasz alapozza meg a továbbiakat – ha itt rossz szemlélettel, átgondolatlanul, kapkodva indítunk, elronthatunk sok mindent, veszélyeztethetjük eredeti elképzeléseink megvalósulását.

Mindenekelőtt fontos, hogy tisztázzuk magunkban, mi is a célunk az ünnep megszervezésével, megtartásával általában, és mi konkrétan az osztályunkra vonatkoztatva. Ennek átgondolása segíthet a legideálisabb formák, keretek megtalálásában.

Nem szerencsés, ha elsősorban a megmutatás, egy produkció létrehozása a vágyunk. Nagyon félrevehet bennünket, ha ez – az egyébként nagyon természetes emberi-pedagógusi igény – kerül előtérbe, ha ez lesz a fő vezérlő elvünk.

Szánjunk kellő időt a felkészülésre. A mulatság előtt akár már két héttel kezdjük el az együtt tervezést, munkálkodást. Építsük bele óraterveinkbe ezeket az alkalmakat, hiszen a hagyományok ápolására minden helyi tanterv biztosít időt.

Sok pedagógus mondja: „Erre nekünk nincs időnk, úgyis le vagyunk maradva.” De gyakran a szülőktől is hallhatjuk: „Szép-szép, de mikor tanulnak ezek a gyerekek?” Modultervünkben arra kívánunk példát mutatni, hogyan lehet az iskolai élet, sőt a szűken vett tanítási-tanulási folyamat szerves és természetes részeként kezelni az ünnepre való készülődést, és milyen pedagógiai lehetőségek rejlenek benne.

Ugyanakkor azt is nagyon fontos tisztázni, hogy az ünnep értelmét veszítené, ha tananyaggá, tankönyvi ismeretterjesztő szöveggé válna. A 6–8 éves korosztálynak nem kell még az ünnepről magáról tanulni. Legjobb, ha az ünnepet, az ünneplést aktív részvétel közben, szinte észrevétlenül tanulják, építik be szokásaik közé. Ha tananyaggá tesszük, eredeti funkciójából kiemeljük az ünnep tartalmát, néprajzi vonatkozásait, a hozzá kapcsolódó rigmus- és dalkincset, ezzel el is idegenítjük eredeti funkciójától és a gyerekektől is. Nem lesz igazán a sajátjuk – mesterséges, iskolás, életidegen, nehezen aktivizálható tudást adunk így.

A november vége nem könnyű időszak az iskolában. A szeptemberi lelkesedés már elmúlt. Szürke hétköznapiak követik egymást, rendszerint az ég is szürke, és még oly messze a téli szünet. Itt az ideje egy kis vigadozásnak, csibészkedésnek! A régi világban is ilyenkor tartották a bálkat, multságokat. A mulatozást aztán felváltja az elcsendesedés, a karácsonyra készülődés időszaka.

Ha kellő lelkesedéssel, energiával bírunk, és hadra fogható munkatársakkal vagyunk megáldva, szervezzünk egy igazi iskolai bált! Amennyiben erre nincs lehetőségünk, saját osztályunkban is érdemes néhány napra kifestési hangulatot teremteni.

A tervezés alapja, hogy ismerjük az advent előtti időszak szokásait, hagyományait. Belátásunk szerint mesélhetünk erről a gyerekeknek, ötleteket meríthetünk saját ünnepünkhöz.

A tér berendezése – minden kicsit más

Ezekben a napokban énekes, mozgásos játékokat játszunk, táncolunk, ennek megfelelően kell átrendeznünk a termünket. Számítsunk rá, hogy ettől az egész osztály felbolydul.

A tér átrendezése önmagában is nagy élmény egy kisiskolás számára, de egyben jelzés is számukra, hogy most valami más, a megszokottól eltérő esemény részesei lesznek. Ne aggódjunk túlságosan! A duhajabb napok elteltével a terem visszarendezése is segíteni fog abban, hogy visszazökkenjünk a régi kerékvágásba.

II. Tevékenységek, irodalmi és zenei anyagok

1. Köszöntők, „névnapozás” – 1. sz. melléklet

Hazánk több hagyományörző vidékén a századforduló körül a fiúgyermeknek általában a születésük napjához közel eső naptári nevet (különösen nevezetesebb szentek nevét) adták. Énekes szokások elsősorban a férfi névnapokhoz kapcsolódtak. Mára már csaknem feledésbe merültek a régi szép köszöntőénekek, -rigmusok. Születésnapos zsúr vagy buli? Meghívók, majd ajándékok tömege. Érzések szavakba öntése: Sok boldogságot kívánok! Isten éltesse! Sokszor az ismert angol nyelvű köszöntőt éneklük. Néhol még felhangzik a Halász Judittól megismert „Boldog, boldog születésnapot” kezdetű dalocska. Gazdagítsuk tanítványaink köszöntési tárházát. Erre jó alkalom az András-napi bálon elhangzó dalok tanulása. A nevek behelyettesíthetők, így bárki felköszönthető neve napján az általa megkedvelt dallal. Egy-egy osztályban szokássá válhat a reggeli időjárás, hiányzók számbavétele mellett a névnapok figyelemmel kísérése, az ünnepeket felköszöntése. Ez mindenkinek jár – jónak, tehetségesnek, csibésznek, nehezen tanulónak, tortát hozónak és nem hozónak egyaránt! A közösség szokásává válik, az egyénnek biztonságot ad. Ezek az alkalmak mintául szolgálhatnak a felköszöntés, az ünneplés kultúrájához, valamint fontos szerepük lehet a közösségépítésben.

Köszöntőénekek:

Serkenj fel kegyes nép! (Albertné Balogh Márta: *Harmadik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)

Sok Katalin napokat vígan elérhess! (Albertné Balogh Márta: *Harmadik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)

Sok Katalin napokat vígan elérhess! (*Népszokás, néphit, népi vallásosság*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1990)

András, András, ne aludjál!

Most érkezünk ez helyre

Felvirradtál neved napjára

2. Táncszók (csujjogatások) – 6–7. sz. melléklet

Ha módunkban áll igazi András-napi bált tartani az iskolában, a gyerekeknek előre tanítsunk meg néhány csujjogatást, amit majd tánc közben kiabálhatnak. Érdekebbé tehetjük a dolgot azzal, hogy a csoportoknak titokban adunk megtanulandó rigmusokat. Így csak a bálon derül fény arra, ki mit tud. A táncszókat régen főként nők adták elő a különböző táncos összejöveteleken, egyénileg vagy csoportosan, sokszor egymásnak felelgetve. A mai kisgyerekek is szívesen kiabálnak, skandálnak mondókákat. A bálban végre kedvükre kiereszthetik a hangjukat, senki nem szól rájuk. A báli forgatagban lehet fiú- és lánycsúfolókat is kiabálni egymásra. Lehetőleg a felnőttek is kapcsolódjanak be az incselkedésbe! Ezzel kifejezhetik, hogy az egész csak játék, ami itt és most teljesen helyénvaló. Nem is sejtjük, néhány gyerektől milyen koncentrációt igényel, hogy mozgásának és beszédének ritmusát összehangolja. Segítsük zeneszóval – magnó, CD-lejátszó –, persze a legerősebb az élő zene.

Felnőttként tudjuk, ritka az az ember, aki soha nem gúnyolódott, csúfolódott még életében. Azt is tapasztaltuk, hogy nincs olyan gyerekközösség, ahol ne ütné fel a fejét időről időre a csúfolódás. András-nap környékén lehet beszélni az ezzel kapcsolatos érzésekről. Nem egy-egy gyerek személyes sérelméről beszélünk, hanem általában a csúfolt ember érzéseiről. A bálon Ágnesekről, Andrásokról, Erikákról szól a kiabált csúfoló rígmus, s nem egy konkrét Ágnesről, Andrásról vagy Erikáról.

Csúfolódunk, kiabálunk, duhajkodunk – kicsit átlépünk önmagunk határain, korlátain: most szabad, hogy aztán fegyelmezettebben éljük tovább a mindennapjainkat. A következőkben a csúfolók feldolgozásához adunk ötleteket:

Csoportosítási szempontok: fiút v. lányt csúfolnak, állathoz hasonlítják a csúfoltat, szótagszám szerint

Hiányos csúfolók – ezekkel a feladatokkal a rímkeresésre buzdítjuk a gyerekeket.

Pótoljátok a hiányzó betűket! (_ l _ d _ r, neked tojik a m _ d _ r.)

Melyik szó illik a mondatba? (Ádám, batyut visz _____.)

Melyik név illik a mondatba? (_____, neked tojik a madár.)

A gyerekek szókárttyák halmazából választhatják ki az adott csúfolkodóba illőt.

Figyelem! Nem csak egy – a gyűjteményben leírt változatnak megfelelő – megoldás lehetséges. (Pl.: Balázs/András csípjén meg a darázs!)

Nevek gyűjtése szóhalmazból vagy fejből, amelyek még beleillenek a csúfolódókba. (Pisti, a füledet nyisd ki! – Kriszti, Szilvi, Kitti avagy más becenevek: Csimpi...)

A hétköznapi szövegeket tartalmazó munkafüzetben a Nyelvmesterkedés címszó alatt is található néhány csúfoló.

4. Játékok és énekek

Ünnepeink alkalmasak arra is, hogy a gyerekek játékkismeretét bővítsük. Ha már hagyománnyá, iskolai szintűvé vált a bál, akkor az első bálozóknak nem érdemes előre megtanítani a játékot. A játék előtti pár gondolat, a többiek mintája, szabálytudata majd segíti őket. Amennyiben minden szereplő csak az ünnepen találkozik először a játékkal, érdemes előtte egyszer kipróbálni, megtanulni azt. Segítjük ezzel az önfeladti játszást, a szabályok betartását – ezeket a bál felfokozott hangulatában amúgy is nehéz megtartani.

Seprűs játék

A gyerekek felállnak egymás mögé, és mindkét kezükkel megfogják az előttük álló vállát. Az első kezében tartja a seprűt, ő vezeti a sort. Az ének vagy zene ritmusára lépked előre a sor, mindig a seprűs után: jobb lábbal előre kilép, ballal mellézár, ballal kilép, jobb láb mellézár. A söprűs gyerek menet közben kanyarog, a sornak követnie kell őt, nem szakadhat szét. Eközben az ide-oda lengetett seprűjével megpróbál a sor végén levőkre suhintani. Akit eltalál, az kiesik. A játék addig tart, míg a sor el nem fogy.

Kalapos játék

A játékosok körben állnak, az egyikőjük fején kalap. Ha sokan játszanak, több kalapra van szükségünk. Elindul a zene, az ének, és a kalapos a tőle jobbra álló fejére teszi a „tökfödőt”. Így tovább vándorol a kalap, amíg a zene meg nem áll vagy az ének egy adott jelre meg nem szakad. Akinek ekkor éppen a fején van a fejfödő, az kiesik a játékból. Szabály, hogy a kalapot a mellettünk lévő fejére kell tenni, és ezt neki hagynia kell. Vigyázat, nem elég csak a szomszéd kezébe adni, vagy rádobni!

Énekek a táncoláshoz, játékokhoz

- Hej, Jancsika (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Csömödéri faluvégen (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Sárga csikó, csengő rajta (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Hej, Vargáné (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Szép szakmári lányok (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- A karádi faluvégen (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- S a te fejed akkora (Albertné Balogh Márta: *Harmadik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Házasodik a tücsök (Albertné Balogh Márta: *Harmadik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Hopp, Juliska (Albertné Balogh Márta: *Harmadik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Este jó, szürkül bé (Albertné Balogh Márta: *Negyedik Daloskönyvem*. Apáczai Kiadó, Celldömölk, 1995)
- Sírjunk, ríjunk, elfogyott a zsírunk (Forrai Katalin: *Ének az óvodában*. Editio Musica, Bp., 1993)
- Hidló végén, padló végén (Domokos Pál Péter: *Rezeda*. Editio Musica, Bp., 1953)
- Farkas Ilka bő szoknyája
- Ideki a csenderbe (Domokos Pál Péter: *Rezeda*. Editio Musica. Bp., 1953)
- Gyere Kati táncolni! (Cseremiszt dallam, K. Á. szövege Isk. Énekgyűjt. I. 33. sz.)

III. Az ünnepi hangulat megteremtését segítő tevékenységek

a) Időjósítás, Katalin-ág

„Az idő a gazda mindenütt...” – mondták bölcsen a régiek. Igyekeztek kiismerni az idő járását, hogy minél több eredményt várhassanak munkájuktól, minél kevesebb kárt szenvedjenek a „Gazda” haragjától.

Mára már elszakadtunk a természettől. A kapcsolat helyreállítása érdekében tanulhatunk a régiektől természetszeretetet, -ismeretet.

Egyik legismertebb időjósítást megfogalmazó népi rigmus: „Ha Katalin kopog, a karácsony locsog.” Tehetségesebb tanulóinkat biztathatjuk, gyűjtsenek idősebb emberektől, könyvekből hasonló népi időjárásra vonatkozó rigmusokat, mondatokat:

Február 2. (gyertyaszentelő) „Ha meglátja a medve az árnyékát, visszabújik a barlangjába.”

„Ha gyertyaszentelőkor énekel a pacirta, utána még sokáig fog hallgatni.”

Február 24. Mátyás – „Ha nincs, jeget csinál / Elrontja, bontja, ha talál / A jeget olvasztja Mátyás / Töri, és rajta likat ás...”

Május 5. Vince – „Ha fénylik a Vince,/ Megtelik a pince.”

Június 8. Medárd – Ha Medárd napján esik, negyven napig esik.

A növények fejlődésének megfigyelésére ad lehetőséget a Katalin-ág. (Szokás ilyenkor gyümölcságot vízbe tenni. Ha a Katalin-ág karácsonyra kizöldül, a kíváncsiskodó lány férjhez megy a közeljövőben.) Fázisrajzokat is készíthetnek tanulóink – 4-5 naponta lerajzolják águkat. Ha egy nagyobb lapot leporellószerűen hajtogatunk meg, az egyes rajzokból szép füzet készülhet.

(Luca napján magunk készítette agyagedénykébe búzát ültethetünk.)

b) Sütünk-főzünk

A báli hangulathoz a testünk kényeztetése is hozzátartozik. Készítsünk együtt egyszerű süteményeket! Komoly tapasztalatokat szerezhetnek a gyerekek pl. a matematika, fizika, kémia területéről, melyek majd az egyes tananyagoknál – lehet hogy hetekkel, évekkel később – előhívhatók. Ha a sütést nem tudjuk megoldani, akkor se adjuk fel! Készítsünk kekszgyötyét! (8. sz. melléklet) Második osztályban feltétlen adjuk a gyerekek kezébe a receptet!

A hétköznapi szövegeket tartalmazó munkafüzetben előkészítő feladatok is találhatóak: Vásároljunk, Válogassunk, Sütnivaló, Útravaló címszó alatt.

Egy másik szokást is feleleveníthetünk: régen a lányok gombócokba kis papírlapokat tettek, melyre fiú neveket írtak. A víz felszínére elsőként feljövő gombócot kikapták, mert a benne rejlő papírdarabka árulta el a leendő férj nevét.

Tanítói mivoltunkat is megnyugtathatjuk: a gyerekek finommotorikája, szövegértelmezése (hozzávalók kigyűjtése, teendők sorba rendezése), mennyiségfogalmuk is fejlődik e tevékenység során.

A fiúk választhatnak: lekváros gombócot készítenek, vagy inkább lányneveket rejtnek a gombócaikba.

Gombóc receptje: 9. sz. melléklet

c) Plakát készítése

Csoportmunkában plakát is készülhet, amelyet az iskolai falújságra, a termünk ajtajára helyezhetünk. Beszéljük meg a jó plakát jellemzőit. (Figyelemfelkeltő – élénk színek; csak a legfontosabb információkat tartalmazza –, jól olvasható kit, miért, mikor, hova várunk; képi világa utal a megrendezésre kerülő eseményre.)

Plakátot készíthetünk montázstechnikával is, a hagyományos eszközök közül a temperát, vastag ecsetet, esetleg a feliratozáshoz a vastag filctollakat használjuk.

d) Ádventi koszorú készítése

Ha a bál jó hangulatúra sikeredett, akkor bizony egy lendületes, mozgalmas forgatag részesei vagyunk. Ebben a felhevült állapotban szeretnénk méltóképp befejezni az ünneplést. Szerencsés megoldás lehet, ha meghökkenítő változás történik. A fények elalszanak, csak az ádventi koszorú gyertyái pislákolnak. Néhány karácsonyi ének közös éneklése épp elég időt ad a megnyugvásra. (Erre a változásra a gyerekeket az ünnep előtt fel kell készítenünk. A hirtelen sötétség egyébként félelmet, riadalmat vált ki.) Egy nagyobb méretű koszorú közös készítése közben nemcsak a bálon betöltött szerepéről beszélgethetünk, hanem az ádvent jelentéséről, ennek az időszaknak a szokásairól is.

A koszorú az elkövetkező hetekben emlékeztet minket a bálra, az ádventi időszakra. Összejövetel, közös éneklések színtere lehet a környezete.

IV. Az András-napi bál lehetséges forgatókönyve

A táncilem minden korban szabályozta a táncalkalmakon résztvevők viselkedésének, magatartásának rendjét. A táncba menetel illendő külső megjelenést igényelt, és ezt a követelményt mindig az alkalmakhoz kötött viselet elégítette ki. Szabálya volt a tánc közbeni magatartásnak, az összefogódzás módjának, a lányok és a legények egymás közötti viselkedésének stb. A nézők (szülők, rokonok, ismerősök), az ún. „lesők” figyelemmel kísérték a bál menetét, ezzel befolyásolták az illemszabályok betartását.

Manapság a gyerekeknek egyre ritkábban adódik alkalmuk, hogy kulturált körülmények közt, együtt mulathassanak a felnőttekkel. A szilveszteri bulik vagy a gyorséttermekben megtartott zsúrok nem alkalmasak ezen élmény megtapasztalására. Sajnos, az iskolai ünnepek többsége is inkább unalmas kötelesség, semmint szórakozás a kisiskolások számára. Az ilyenkor kötelezően viselt ünnepelőjüktől is igyekeznek minél hamarabb megszabadulni. Fiúk, lányok egyaránt nadrágban járnak. Bálban furcsa lenne lányként nadrágban táncolni. Az nem suhog, libben úgy, mint a szoknya. A szép szoknyához viszont nem illik az uniformizált sportcipő. A táncmulatságban, de már a készülődés során is nemi szerepeiket próbálgathatják a fiúk és a lányok. Hatásos lehet, és példát mutathat, ha egy osztály vagy csoport előre betanul egy nyitótáncot, és ezt előadja a mulatságon. A bálon inkább a sortáncokat részesítsük előnyben. Kisiskolásoknak nem jelent örömet a páros tánc. A sortáncokat könnyebb megtanítani, és az együtt táncolás sodró érzése semmivel össze nem hasonlítható élményt nyújt.

Egy jól sikerült iskolai bál megszervezése, lebonyolítása rengeteg energiát igényel a pedagógusoktól, de legalább ennyi nevelési haszna is van. A közös élmény az összetartozás érzését is erősíti. A bállal hagyományt teremthetünk, illetve bővíthetjük a már meglévőket.

Előkészületek:

- Megbeszéljük a bálon való viselkedés szabályait, a táncillemet.
- Zenekart, szükség szerint tánctanárt hívunk.
- A bált megelőző napokban olyan énekes népi játékokat tanulunk, játszunk, amiket majd a bálon mindenki együtt tud játszani (pl. kiesős, párválasztó).
- Valamennyi résztvevő osztállyal gyakorlunk elemeket azokból a táncokból, amiket majd a bálon fogunk táncolni.
- Köszöntőket, táncszókat tanulunk, kitalálunk.
- Mindannyian felelevenítünk néhány karácsonyi dalt.
- Ádventi koszorút, gyertyákat készítünk.

Az ünnep:

1. Nyitótánc.
2. Az Andrások és a Katalinok felköszöntése.
3. Közös tánc, lehetőleg élő zenére, gyakorlott táncosok vezetésével.
4. Közös játék

Ha sokan vagyunk, csoportokban.

5. Közös tánc, csujjogatások, csúfolók.
6. Gyertyagyújtás, lámpaoltás.

Behozzuk az ádventi koszorút. Néhányan elkezdjük énekelni a karácsonyi énekeket, ebbe kapcsolódik be az elcsendesedő gyereksereg.

7. Néhány karácsonyi ének eldalolása után kedves búcsúzó szókkal véget vetünk a bálnak.

Célszerű az osztályokat egyenként, megadott néma jelre kiterelgetni a teremből, miközben a többiek még énekelhetnek, különben elromlik a kialakult bensőséges hangulat.

V. Közös értékelés – beszélgetőkör

Az ünnep után többször teremtünk lehetőséget arra, hogy tanítványaink mesélhessenek az ünneppel kapcsolatos élményeikről. Az ünnep varázsának fenntartását segíti a következő hetek adventi hangulata, a karácsonyra való készülődés is.

Verses köszöntők

1.

András napja ma vagyon,
Ugrik a bak a fagyon.

András napja ma vagyon
Eldöcögtem a fagyon.
Adjanak vagy hat garast,
Mellé kolbászt, hat araszt,
egy kis bort a bélembe,
Kalácsot a kezembe!

Vékony a cérnaszál, igen könnyen szakad.
Gyenge az én lábam, mindenbe megakad.
Gyenge az én nyelvem is, nem mondok sokat,
Éltesse az Isten a Katalinokat!
Szívemből kívánom!

A Tiszában van egy nagy hal,
Kinek neve harcsa.
Szent Katalint a jó atya
Még sokáig tartsa!
Tartsa, tartsa sokáig,
Százestendős koráig,
Szívesen kívánom!

Névc�úfolók

2.

Aladár, neked tojik a madár.
András, kifutott a mártás.
Attila, karmoljon meg a cica!
Ádám, batyut visz a hátán.
Ágnes, szeme, mint a mágnes.
Ákos, fekete nadrágos.
Balázs, csípjen meg a darázs!
Benedek kergeti az egeret.
Domokosnak, az okosnak lóg a feje, mint a kosnak.
Elek, edd meg, amit lelek!
Elemér, biciklizik az egér.
Erika, dróton jár a dereka.
Erzsi, Erzsi, fakanál,
Az ágy alatt szaladgál.
Éva, ráesett a téglá.
Ferde gyerek feje kerek.
Gábor fél az árnyékától.
Gyurka, kell-e véres hurka?
Ibolya, csipkedjen meg a liba!
Ildikó, rúgjon meg a kiscsikó!
Jánoska eltévedt a városba.
Jóska, poloska felmászott a toronyba.
Katica, karmoljon meg a cica!
Klára, csípjen meg a kánya!
Pisti, a füledet nyisd ki!

LEÁNYCSÚFOLÓK 3.

Kicsi leány, nagy a szája.
Mindjárt nagyot csapok rája.

Ez a leány olyan szép,
Mint a háromlábú szék.

A leányok háta görbe,
Sokat aludtak gödörbe.

Kinckeresős leányok
Ma született bárányok.
Legények, ha akarják, suba alá takarják.

Kapum előtt ne rikoltozz,
A fülembe ne sikoltozz!

Lányok, lányok, földi boszorkányok!
Föld alatt laknak, békát szopogatnak!

LEGÉNYCSÚFOLÓK 4.

Ez a legény olyan forma,
Mintha bivalyborjú volna.

Ez a legény olyan vót,
Egyet kapott, majd meghótt.

Három kosár piros alma,
Olyat szóltál, mint egy balga.

Kinckeresős legények
Szilvaízes lepények.
Leányok, ha akarják,
A hamuba takarják.

Három kosár hagymaszár,
Eredj ki, te nagy számár!

Mi haszna a cifra kalap,
Ha a legény csak egy falat.

CSÚFOLÓK – MŰKÖLTÉSZET

Csoóri Sándor
RIKOLTÁSOK
(részlet)

Boszorkamák, ördögmák,
bizonyára jó komák,
de kobajjuk kicsike,
mint a tied, öcsike!

Csoóri Sándor:
FINTORGÁSOK A TÜKÖR ELŐTT
(részlet)

Nem vagyok én török,
mégis zúzok, török,
néha tányért, néha mákot,
néha pedig térdkalácsot.

Képem: kerek görögdinnye,
irigyli is Görög Imre,
mert az övé tarisznya,
fél is tőle a macska.

Rákos Sándor:
KOVÁCS PISTI

Ez a fiú olyan magos,
mint lázban a 40 fokos.
Ez a fiú olyan eszes,
mint pékek közt a perces.
Ez a fiú olyan pufók,
mint perecek közt a cipók.
Ez a fiú olyan ügyes,
kezeslábas és szemfüles.
Ez a fiú olyan erős,
mint a bors a leves előtt.
(Vagyis éhgyomorra)
Ez a fiú olyan bátor,
kérdézd meg az árnyékától.
Ez a fiú olyan derék,
mint egy mázsa vasreszelék.
Ez a fiú olyan, mint a
pattogatott palacsinta.
(Kóstoltál ilyet? Én még nem !)
Ez a fiú van vagy nincs -
mindenképpen drága kincs.

Rákos Sándor:
KOVÁCS KATI

Ez a kislány
jaj de büszke!
Nyelve tüskés,
mint ribizke

6.

CSUJOGATÁSOK – NÉPKÖLTÉSZET

Ez a lábam, ez, ez, ez
Jobban járja, mint emez.

Kedves lábam, jól vigyázz,
Mert a másik meggyaláz!

Ha igazán nem járod,
Száradjon le a lábod!

Aki engem nem szeret,
Egye meg az egeret!

Ez a kicsi mulatság
Tartana, míg a világ!
Három éjjel, három nap
Kimulatom magamat!

Aki nem tud táncolni,
Menjen haza aludni!

Akinek ma kedve nincs,
annak egy csepp esze sincs.

Tágasságot nekünk es,
Ha kicsikék vagyunk es!

7.

CSUJOGATÁSOK – MŰKÖLTÉSZET

Csoóri Sándor:
RIKOLTÁSOK

I.

Nem figyelek semmire,
csak a teli tepsire,
a tepsiben hurka sül,
nem csimbókos kutyafül,
hujjú, jujjú, hujjújú!

IX.

Csíp a bolha, csíp a szúnyog,
legalább így nem lanyhulok.
Kezem-lábam vakarom,
Pedig nem is akarom.

XV.

Aki engem kinevet,
kapja be az egeret!
És igyék rá ricinust,
jobb lesz neki, mint a must!

8.

KEKSZGOLYÓ RECEPTJE

Hozzávalók:

25 dkg háztartási keksz, 15 dkg porcukor, 10 dkg vaj, 2 evőkanál kakaó, kb. 1 dl tej, kókuszreszelék

Daráld meg vagy törd össze a kekszet, majd add hozzá a cukrot, a vajat és a kakaót. Keverd jól össze, és adj hozzá annyi tejet, amennyit felvesz. Pihentesd 30 percig, utána nedves kézzel formáld dió nagyságú gombócokat belőle. A végén forgasd meg kókuszreszelékben.

9.

GOMBÓCKÉSZÍTÉS

Hozzávalók:

1 kg burgonya, 1 tojás, dió nagyságú vaj, 20-25 dkg liszt, egy kis só

Sós vízben főtt, meghámozott, áttört és kihűlt burgonyát először a tojással, a vajjal keverjük el. A sóval összekevert liszttel jól összegyúrjuk. Gyenge, de ne lágy tészta legyen belőle.

(A tésztából rudat formálunk, gombócnyi darabkákat vágunk le belőle. A gyerekek kezükkel szétlapítják, szilva helyett most a papírt - a biztonság kedvéért alufóliába csomagolhatjuk - helyezik bele. Magyarazzuk el, hogy finoman gömbölyítsék a gombócokat, ha túlságosan rányomják a fóliára a tésztát, bizony nehéz lesz a papírt kiszabadítani.

A nyers gombócokat forró, sós vízben főzzük ki.

Ha készül szilvás vagy lekváros gombóc fogyasztásra, akkor olajon vagy vajon pirítsunk zsemlemorzst, melyben a gombócokat kifőzés után forgassuk meg.)

OLVASÁS – VI./2.

ÜNNEPELÜNK 2.

FARSANG

Készítették: Ruzsa Ágnes
Petik Ágota
Andóné Nagy Katalin

MODULLEÍRÁS

A MODUL CÉLJA

Az ünnep lényegének, érzelmi tartalmának megértése, átélése elsősorban tevékenységek útján, és különböző típusú szövegek feldolgozásának segítségével

IDŐKERET

5 x 45 perc

AJÁNLOTT KOROSZTÁLY

6–9 év

MODULKAPCSOLÓDÁSI PONTOK

Tágabb környezetben:

NAT szerint lehet:

Hon- és népismeret: A tanulók sajátítsák el és gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek.

Énkép, önismeret: A tanulók számára szervezzünk olyan környezetet, mely önmaguk megismerésére motivál.

Testi és lelki egészség: Az egészséges életmódra nevelés az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékévé váló tiszteletére is nevel.

Kompetenciaterület szerint lehet:

szociális: az autonómia (készítés saját vélemény, álláspont kialakítására) fejlesztése

A kreativitás fejlesztése

Az élményszükséglet kielégítése

Szűkebb környezetben:

Beszédértés-szövegalkotás:

a magabiztos, tudatos, kreatív önkifejezés megteremtése

a kommunikációs igény motiválása, a kommunikáció segítése

Ajánlott megelőző tevékenységek:

Kutya-tár: Olvasás IV-1.

Párbeszéd: Olvasás II-1, II-2.

Ajánlott követő tevékenységek:

A modulban bemutatott tevékenységek

A KÉPESSÉGFEJLESZTÉS FÓKUSZAI

Nyelvi találékonyosság, beszédbátorság fejlesztése

A szövegek egyéni értelmezésének elősegítése

A vers hangulatának érzékeltetése beszédtechnikai eszközökkel

Népi játékok, dramatizált formák olvasása, előadása

AJÁNLÁS

FARSANG

Vízkereszt napjától (január 6.) hamvazószerdáig tartó időszak. A farsang a lakodalmak, disznótorok s egyéb mulatozások – sok minden megtörténhetett ilyenkor, ami máskor elképzelhetetlen lett volna – időszaka volt. A Hamvazószerdát megelőző 3 nap – melyet „farsangutójának”, „farsangfarkának” is szokás volt nevezni – az igazi mulatozások, játékok ideje.

HÚSHAGYÓ KEDD

A farsang utolsó napja, a mulatozások csúcspontja. Az éjféλι harangszóra ért véget, hirtelen átfordulással. Ezen a napon volt szabad utoljára húst enni Húsvét előtt. A Húshagyókeddet követő nap, Hamvazószerda a 40 napos böjt kezdete.

TÁMOGATÓ RENDSZER

DÖMÖTÖR Tekla: *Régi és mai magyar népszokások*. – Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.

KERÉNYI György: *Magyar énekes népszokások*. – Gondolat, Budapest, 1982.

PENAVIN Olga: *Népi kalendárium*. – Újvidék: Fórum, 1988.

Magyar Néprajz VII. Népszokás, Néphit, Népi Vallásosság – Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.

Deák Éva: *Hagyományok*. – Kincskereső Iskola, Budapest, 1998.

ÚJVÁRI Zoltán: *Farsangi népszokások*. - Debrecen : KLTE, 1991..

GABNAI Katalin: *Drámajátékok* – Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.

Nyitva van az aranykapu. Szerk.: Debreczeni Tibor – Múzsák, Budapest, 1988.

ÉRTÉKELÉS

Az örömteli, sikeres ünnep önmagában is jutalom, mégse fukarkodjunk a biztató, de tárgyyszerű értékeléssel, dicséréttel ebben az időszakban sem.

Az előkészületek során és később is emeljük ki, ha az egymásra figyelés, a segítség és szolidaritás jeleit tapasztaljuk.

Próbáljuk meg tudatosan helyzetbe hozni és az értékelés során kiemelni azoknak a gyerekeknek a teljesítményét, akik a mindennapi tanulásban nem jeleskednek annyira. A sajátos nevelési igényű tanulókra – segítségükre, értékelésükre, bátorításukra – különösen nagy gondot fordítsunk.

A tanulók írásos értékelésében is említsük meg az ebben az időszakban nyújtott érdemeiket – természetesen mindig önmaguk korábbi teljesítményéhez viszonyítva.

Avassuk be a szülőket abba, hogy milyen megfontolásaink szoktak lenni a szereposztáskor; mondjuk el, hogy pedagógiai megfontolásainknak nem ritkán alárendeljük a „rendezői” szempontokat. Tudatosítsuk bennük újra és újra, mennyire fontos, hogy ők is pozitívan, szeretettel, jókedvűen és elfogadóan értékeljék gyermekeik farsangi „teljesítményét”.

VÁZLAT

A sokféle felkínált tevékenység célja, hogy a feldolgozás menete különböző szempontokhoz illeszkedhessen. Az általunk szürkével jelölt mezők egy lehetséges bejárási útvonalat jelölnek, amely a szükségleteknek megfelelően tetszés szerint alakítható, megváltoztatható. Világosabb szürkével a gyerekek haladási tempójának megfelelő, egymással párhuzamosan végzett, differenciált tevékenységeket jelenítettük meg.

LÉPÉSEK, TEVÉKENYSÉGEK	KIEMELT KÉSZSÉGEK, KÉPESSÉGEK	CÉLCSOPORT / A DIFFERENCIÁLÁS LEHETŐSÉGEI	TANULÁSSZERVEZÉS		ESZKÖZ
			MUNKAFORMÁK	MÓDSZEREK	
I. Felkészülés, előkészítés					
1. Tervezés	Együttműködés, felelősség Belátás		csoportokban és frontálisan	beszélgetés, jegyzetelés	csomagolópapír, vastag filctollak
2. A keret megteremtése	Fantázia	Próbáljuk meg a- zokat a gyerekeket helyzetbe hozni, a- kik a szokásos tanulási keretek között kevés sikerél- ményhez jutnak!	csoportokban és frontálisan	beszélgetés, jegyzetelés	csomagolópapír, vastag filctollak
3. Együttműködés, közös felelősség	Együttműködés, felelősség Belátás		frontálisan és cso- portokban	beszélgetés	
4. A tér berendezése	Belső kép megfogalmazá- sa, megjelenítése		csoportokban	tevékenykedtetés	
5. Szerepváltás, választás	Fantázia, empátia		frontálisan és cso- portokban	beszélgetés je- gyzetelés	csomagolópapír, vastag filctollak
6. A szülők bevonása		Megbeszélés min- den szülővel, a sajátos nevelési igényű tanulók szül- eivel külön is		beszélgetés, tájékoztatás	

II. Az irodalmi anyag/a szövegek kiválasztásának szempontjai

1.	Ismert szövegek	Az olvasottak értelmezése	Próbáljunk minden gyerekek kedvére való, alkatához illő verset találni.	közösen döntünk	csomagoló-papír
2.	Rövid szövegek	Belső kép alkotása, saját élményű átélés			
3.	Minőség	A szókincs és a kifejezőmód gazdagítása			
4.	Variációk	A nyelvhasználat sokrétűségének felfedezése			
	Személyre szabott szereposztás – differenciálás			beszélgetés, vita	

III. Vásári játék – forgatókönyv, műsorterv, játékterv?

1.	Ajánlás				
2.	Versgyűjtemény				2. sz. melléklet

IV. Vásári jelenetek – részletek a próbafolyamatból, ötletek a szövegfeldolgozáshoz

1.	Weöres Sándor: <i>Vásár</i> c. versének feldolgozása a dramatikus játék módszereivel	A kommunikáció, meta-kommunikáció és a kifejezőképesség fejlesztése Az irodalmi szöveg tartalmának, hangulatának megértése a dramatikus tevékenység segítségével	Tapintatosan, a háttérből támogatjuk azt, aki külön segítséget igényel.	drámajáték	jelmezek, kellékek
2.	Varró Dániel: <i>Buszon</i> c. versének megjelenítése improvizációs módszerekkel	Belső kép előhívása A beszéddallam megfigyelése, helyes alkalmazása			jelmezek, kellékek

V. Vásári játék – részlet a készülés folyamatából, óramodell differenciált munkára

1.	Szöveg dramatikus megjelenítése	Beszédbátorság, tudatos interpretáció, Helyes beszédtechnika, különös tekintettel a beszéddallamra	A sajátos nevelési igényű gyerekek támogató csoportba vagy párhoz kerüljenek	heterogén csoport vagy páros munka	drámajáték	jelmezek, kellékek
2.	Kézműves tevékenység – portékakészítés	A szövegek „környezetének” megteremtése Finommotorika, ízlés kultúra		heterogén csoport	kézműves tevékenység	papír, rajz- vagy festőeszközök, olló
3.	Kézművestevékenység – kellékek gyártása	A szövegek „környezetének” megteremtése Finommotorika, ízléskultúra		heterogén csoport	kézműves tevékenység	papír, rajz- vagy festőeszközök, olló
4.	Szógyűjtés – árlista készítése	Szókincs		heterogén csoport	jegyzetelés	papír, filctoll
5.	Játékos szómagyarázatok	Szókincs	Csak annak a csoportnak ajánlott, ahol jól olvasó gyerek is van.	heterogén csoport	feladatlap megoldása	feladatlap 1. sz. melléklet

VI. Követő tevékenységek

1.	Közös értékelés – beszélgetőkörben	Önértékelés, önismeret	Olyan szempontokat adjunk, hogy a kevésbé mutatós feladatok értéke is megmutatkozzon.	frontális	beszélgetés	
2.	Az élmény alapján rajz vagy festmény készítése	Önkifejezés, saját élmény megfogalmazása	A bátorítalanok közös alkotáson dolgozhassanak csoportban vagy párral. Aki önállóan szeretne alkotni, ezúttal ne osszuk be csoportba.	egyéni, páros vagy csoportmunka	beszélgetés, alkotás	papír, rajz- vagy festőeszközök

3.	Szókincsbővítő játékok az új szókészlet rögzítésére	Memória Szókincs, kifejezésmód	homogén csoport vagy önálló	játék	szókartyák
4.	Matematikafeladatok	Nyelvi tapasztalatok mozgósítása	homogén csoport	feladványok megoldása	
5.	A szövegkincs „elevenen tartása”	Memória Szókincs, kifejezésmód	frontális		szövegek
6.	Különböző nyelvi-nyelvtani jelenségek bemutatásához jól mozgósítható (ismert, feldolgozott) szöveggészlet alkalmazása	Nyelvi tapasztalatok mozgósítása	önálló vagy csoport	megfigyelés, feladatmegoldás	szövegek

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja elsősorban egyféle minta bemutatása. Nem lehet és nem szabad kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint dönthet a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. Felkészülés, előkészítés

1. Tervezés

A farsangi készülődés elsősorban és mindenekelőtt cselekvéses tanulás legyen. Bőven elég persze, ha csak a tanár tudja, milyen sok területen fejlődnek ilyenkor tanítványai. A gyerekek ne a szokásos tanulásnak – inkább játéknak, lazításnak, jutalomnak tekintsék ezeket az alkalmakat. Az a jó, ha módjuk van oldottan, boldogan átélni a farsang misztériumát, és a maguk szintjén tevékeny részeseivé válhatnak egy nagy közös mulatságnak.

Nem szerencsés, ha elsősorban a megmutatás, egy produkció létrehozása a vágyunk. Nagyon félrevisz bennünket, ha ez – az egyébként nagyon természetes emberi-pedagógusi igény – kerül előtérbe, ha ez lesz a fő vezérlő elvünk.

Szánjunk kellő időt a felkészülésre, a mulatság előtt akár már két héttel kezdjük el az együtt tervezést, munkálkodást. Építsük bele óraterveinkbe ezeket az alkalmakat.

2. A keret megteremtése

Ha kitalálunk egy laza, rugalmas keretjátékot, könnyebbé válik az előadásra való rákészülés, ráhangolódás. A kisgyerekeknek biztosságot ad, ha kijelöljük a kereteket. Így ráadásul elkerülhetjük, hogy szokásos, éppen divatos, előre gyártott sablonfigurák, filmkarakterek felvonulásából álljon a farsang.

Ez a keret lehet bármi, ami könnyen, egyszerűen elképzelhető, megjeleníthető s a gyerekek számára érdekes. Fontos szempont az is, hogy igényes irodalmi vagy néprajzi anyag álljon hozzá rendelkezésünkre.

Cirkuszi jelenetek, vásári játék, bolond lakodalmas, állatok farsangja – sok egyéb téma és akár ezek kombinációja is elképzelhető.

Modultervünk egy vásári játékot, illetve az erre való készülődés folyamatát próbálja bemutatni. Ez a játék két fő részből áll – ezek lesznek a keretei a farsangi készülődésnek és mulatságnak.

Az első rész rövid (kb. 20 perces) előadás, amely tulajdonképpen egy vidám, jelmezes, dramatikus jelenetsor. Ezt a gyerekek a szüleiknek, testvéreiknek, rokonaiknak vagy egy másik osztálynak adják elő.

Ezt követi a kézműves vásár, ahol a vendégek is szerepbe lépnek: ők lesznek a vevők. Biztosítsunk rá kb. 10 percet, hogy a vendégek körbesétálhassanak, felmérhessék a kínálatot. Aztán süteményért, gyümölcseért vásárolhatnak a gyerekek által készített és árusított tárgyakból, portékákból.

3. Együttműködés, közös felelősség

Ha a gyerekek részt vehetnek a tervezésben és az előkészítő döntésekben, nagy esély van arra, hogy a célt és a hozzá vezető feladatokat is a sajátjuknak érzik majd. Lehetőleg a szervezési feladatokba is vonjunk be a tanulókat. Válasszuk ki, melyik gyerek minek a felelőse. Például: ki lesz a meghívók tervezője, szétosztója, kik a díszletmunkások, a nézőtér berendezői, ki a sűgő stb. stb.

Mindig a konkrét osztályra és a gyerekekre személyre szólóan szabjuk a tevékenységeket, a műsort is – hisz jól ismerjük képességeiket, érdeklődésüket. Nem segíti a tanulók fejlődését, ha a pedagógusok kívülről ütemezett, előre gyártott műsorterveket valósítanak meg.

Kooperáció

Számtalan lehetőség nyílik a készülődés és az ünneplés során a gyerekek közötti valódi együttműködésre. Tulajdonképpen az egész készülődés és maga a farsang napja is egy nagy közös projekt, amely csak akkor lehet sikeres, ha egyesén együtt munkálkodnak, egymást folyamatosan figyelik és segítik a résztvevők. Ne az egyéni teljesítményekre helyezzük a hangsúlyt, ne úgy tekintsük az előadást, mint független, egyéni produkciók láncolatát. Emeljük ki, dicsérjük meg, ha az egymásra figyelés, a segítség és szolidaritás jeleit tapasztaljuk.

4. A tér berendezése – minden kicsit más

Farsangkor hagyományosan a feje tetejére áll minden. A tabuk, törvények hatályukat veszítik. Ezen a napon az iskola is felbolydul. Szabadabb az átjárás az eddig elkülönült világok között. Meghívjuk a többi osztályt, a felnőttek (szülők, tanárok) is más szerepben jelennek meg ilyenkor, mint a mindennapos, a megszokott.

A teret is átrendezzük – ez önmagában is nagy élmény egy kisiskolás számára.

Szerencsés, ha a jelenetek bemutatása során nem a hagyományos színpad – nézőtér berendezés valósul meg. A színpadra „kitettséggel” kisgyerekek számára még igen nyomasztó lehet. Ha megoldható, érdemes lazítani a szokott elrendezésen. Közel legyenek a nézők az előadókhöz. A nézőkhöz közeli nem túl nagy játéktér könnyebben bejátszható. Például a játéktér köré vagy félkörbe rakjuk a székeket; esetleg egy-két szereplő beülhet a szülők közé. A nézők megszólítása, bevonása, aktivizálása is oldhatja a gyerekek szorongását.

Eleinte mindenképpen biztonságot nyújt az ismerős saját tér (osztályterem), bármilyen szűkös és kényelmetlen is a szülőknek. A néző másodlagos, ha kisgyerekek szerepelnek – ezt ne is titkoljuk!

5. Szerepváltás, választás – álarc, álca, maskara

„Legyen mássá – hogy aztán teljesebb önmagává legyen...” (Vekerdy Tamás)

Régen álcának, lárvának, sőt alaknak is hívták az álarcot. A lárvá elnevezés is arra utal, hogy az álarcot öltő belső átalakuláson megy keresztül, az alakoskodó mágikus, rituális céllal új alakot öltve átlényegül. Az álarc félelmet, szorongást is oldhat: védelmet nyújt a külvilággal szemben, mert elrejtí viselője egyéniségét, és így felismerhetetlenné teszi.

Az alakváltatásnak az is célja lehet, hogy személytelenné válva, a „megszokott”-ént meghaladva nagyobb szabadságot biztosítson.

A közösségi szerepben kívánt változást, átalakulást is megkönnyítheti egy maskara. Érdemes odafigyelni, hogy az osztályunkból ki milyen szerepre vágyik. Ne az előadott produkció legtökéletesebb kivitelezése legyen az elsődleges célunk. Lehet, hogy komoly segítséget adhatunk egy-egy gyereknek, hogy kipróbálhassa magát, változtasson, új utat találjon vagy egyszerűen „kijátssza magából” szorongásait, félelmeit.

Ha a jelmezkészítés feladatát nem a szülőkre bízuk – mi ezt az utat ajánljuk –, egyértelmű, hogy egyszerű, szinte csak jelzés értékű kellékeket, jelmezeket használhatunk.

Különböző ósdi kalapok, kendők, botok, kosárkák, rossz táskák, retikülök, szemüvegkeretek, mérleg, kiselejtezett lepedők, függönyök. Sok efféle kacat legyen az osztályban raktáron. E készlet gyarapításához kérhetünk segítséget a szülőktől.

Kis arcfesték, szemceruza a bajuszokhoz, fejfedő, plusz egy-egy jellegzetes tárgy – ennyi legtöbbször elég a különböző karakterek, foglalkozások megjelenítéséhez.

6. A szülők bevonása, felkészítése

Ezen az ünnepen aktív szerepet kaphatnak a szülők, de ez ne jelmezkészítő feladatuk legyen! Sok szempontból nem tanácsos a szülőkre bízunk ezt a fontos mozzanatot.

Nem szerencsés, ha a szülők ízlése, kezűgyessége, esetleg anyagi helyzete határozza meg, hogy ki milyen alakban jelenik meg az iskolai farsangon. Azt is tapasztaljuk, hogy sok szülőnek nyomasztó teher és aggodalom, hogy megfeleljen az iskola és a szülőtársak képzelt vagy valós elvárásainak.

Nem biztos, hogy jó, ha jelmezversenyt rendezünk. Kis gyerekek esetében egyértelmű, hogy csupán szülei áldozatkész munkáját pontozza a zsűri. Nem túl igazságos dolog ez. A farsang esetében egyébként sem természetes az aktív – passzív, előadó – néző szerep éles elkülönülése.

Hogyan vonjuk be tehát a farsangi multságba a szülőket?

Váljanak ők is a vásári forgatag részévé! Legyenek ők a vevők. Szerepbe kell lépniük: mérlegelni, dönteni, alkudozni, dicsérni, ócsárolni, vásárolni fognak.

A félévi szülői értekezleten jól készítsük fel a leendő vevőket. Meséljük el a farsanggal kapcsolatos iskolai szokásokat, fogalmazzuk meg bátran, mit várunk, illetve mit nem várunk tőlük. Magyarázzuk meg, miért az adott ünneplési módot választottuk, milyen nevelési célokat szeretnénk vele megvalósítani.

Meséljük el például, hogy mi hogyan készítjük fel a gyerekeket arra, hogy a vásári játék során megfelelően viselkedjenek, udvariasak, de talpraesettek legyenek a vevőkkel: köszönjenek, kedvesen dicsérjék a portékájukat, de ne adják oda túl olcsón. Kérjük a szülők segítségét, hogy ők is hangsúlyozottan udvariasak legyenek, de alkudjanak ügyesen, mert szabad! Hívjuk fel a figyelmüket arra is, hogy ne hanyagolják el a félélkebb eladókat sem, lehetőleg fogyjon el minden áru.

Abba is avassuk be a szülőket, hogy milyen meggondolásaink szoktak lenni a szereposztáskor; mondjuk el, hogy pedagógiai megfontolásainknak nem ritkán alárendeljük a „rendezői” szempontokat. Tudatosítsuk bennük újra és újra, mennyire fontos, hogy pozitívan, szeretettel és elfogadóan értékeljék majd gyermekeik teljesítményét.

II. Az irodalmi anyag kiválasztásának szempontjai

1. Ismert szövegek

Elsősorban a korábban tanult, már ismert szövegekre, játékokra, ritmusgyakorlatokra stb. építsünk. Ennek több előnye lehet.

Mivel egy kisgyerek számára a sok-sok farsangi készülődéssel kapcsolatos újdonság megértése, feldolgozása önmagában is megterhelő, nagy előny, ha jórészt már ismert szövegekkel foglalkozunk ilyenkor.

Farsangig kb. egy félévnyi (másodikban még több) mozgásos játék, ének, mondóka, rövid vers van már az osztály tarsolyában. Ilyenkor végül is csak összegereblyézzük, csoportosítjuk mindezt a tudást, felfűzzük egy laza szálra, beillesztjük az új keretbe – szövegkörnyezetbe.

Tulajdonképpen ismétljük, szilárdítjuk, új szempontból rendszerezzük a már megszerzett ismereteket egy vonzó, igencsak motiváló cél – a farsangi előadás – ürügyén.

Végül, de nem utolsósorban: a tanító számára is megnyugtatóbb, ha a készülés izgalmas napjaiban, amikor a gyerekek amúgy is nyugtalanabbak, nem kell teljesen ismeretlen szövegeket feldolgoztatnia.

2. Rövid szövegek

Rövid szövegeket válasszunk – egy gyerekre legfeljebb kb. 6-8 soros vers vagy versrészlet jusson. Ne a mennyiséggel próbáljunk sikert elérni, csakis a minőséggel – az értő, ötletes megjelenítéssel, igényes beszédtechnikával. A gyerekek a saját szerepükön kívül amúgy is sok verset memorizálnak szinte észrevétlenül a próbák során.

3. Minőség

Próbáljunk irodalmilag értékes, jól előadható, humoros, játékos, élményt nyújtó szövegeket találni. A magyar gyermekversek kiválóak, kedvünkre válogathatunk, csak a legjobbakat érdemes feldolgozni, előadni. (Egyáltalán nem fontos, hogy farsangkor csakis farsangi tematikájú versekkel, énekekkel álljunk elő, ez erőltetett is lenne – elég, ha jó a vers, az adott korosztálynak való, s ráadásul vidám, oldott a hangvétele.)

Sokszor fölmerül a kérdés, hogy saját szövegeiket, verseiket előadhatják-e ilyenkor a gyerekek.

Előfordul, hogy a szövegfeldolgozás valamelyik fázisában szövegvariációk készítésére biztatjuk az osztályt. Ha igénylik, egy-egy jobban sikerült saját mű belekerülhet az előadásba, de azért vigyázzunk, ne értékelődjenek túl a gyerekek saját próbálkozásai – inkább csak ízelítőt adjunk.

4. Variációk

Attól se riadjunk vissza, hogy adott esetben egy verset több értelmezésben is eljuttassanak a gyerekek. A rövid életképek, párbeszéddek kínálják a „stílusgyakorlatokat”. Kiváló szövegértési/interpretációs gyakorlatok ezek, tulajdonképpen afféle „variációk egy témára”. Kár lenne kihagyni megmutatásukat, mivel a gyerekek és a nézők számára is érdekes tapasztalat, hogy nincs egyetlen érvényes és jó dramatikus megjelenítés, vagyis szövegértelmezés.

A közönség is nagy örömét szokta lelteni ezekben a variációkban – főleg ha mind más –, értékeli az ötletes, egyéni megoldásokat.

5. Differenciálás – személyre szabott szereposztás

Mivel a készülődés és az egész próbafolyamat komplex, életszerű tevékenység, természetesen adódik, hogy a gyerekek többféle képességét, kompetenciáját mozgósítjuk, remélve, hogy mindenki megtalálja a kedvére való feladatot. A tanító felelőssége, hogy a bátortalanoknak, ügyetleneknek, a tanulásban lassan haladóknak segítsen megtalálni azt a tevékenységet, azt a szerepet, amely örömet, sikert ad nekik, s amelyben ugyanakkor optimálisan fejlődnek. Próbáljuk meg tudatosan helyzetbe hozni azokat a gyerekeket, aki a mindennapi tanulásban nem jeleskednek annyira. Túlmozgásos, nehezen figyelő gyerekek meglepő eredményre lehetnek képesek ilyenkor. Az egész folyamatban, de az egyéni segítségnyújtásban különösen sokat segíthet a délutános nevelő, és bevonhatjuk munkánkba a fejlesztő pedagógust is. A sajátos nevelési igényű gyerekeknek a felkészülés során komoly támasz lehet valaki a háttérből. A szülő nem mindig alkalmas erre a feladatra.

III. Vásári játék (6–8 éves korosztály számára)

Ajánlás

Az itt következő bőven mért műsorterv csak egy a számtalan lehetőség közül. Nem javasoljuk, hogy bárki forgatókönyvként használja, inkább csak ötletadó mintának szánjuk, amelyből válogatva a módszertani megjegyzések segítségével bárki összeállíthatja a saját osztályára szabott, egyéni elemekkel bővített műsort. Első osztályban nagyon fontosnak tartjuk, bemutatjuk-e közönség előtt a vásári játékot, hiszen ebben az életkorban még sok osztály nem érett erre. Ha mégis így döntünk, csak nagyon rövid, nagyon játékos jelenetsor összeállítását javasoljuk.

Az ajánlott versek a mellékletben megtalálhatók.

Jórészt a Rövid irodalmi szöveggyűjteményből válogattunk. (Ezek címeit aláhúzással jelöltük.)

Részletesen lásd a 2. sz. mellékletet.

1. Én elmentem a vásárba
2. Weöres Sándor: Vásár
3. Weöres Sándor: Tudom én már
4. Weöres Sándor: Táncnóta (Van-e szoknya..)
5. Weöres Sándor: Kutyatár
(lásd IV.-1. modul)
6. Csoóri Sándor: Macskapiac
7. Hegedül a kisegér
8. Csoóri Sándor: Csodakutya
9. Weöres Sándor: Haragosi
10. Weöres Sándor: Paripám
11. Csoóri Sándor: Csetneki
12. Ágh István: Alku
(*Nehéz vers. Csak nagyon jó képességű párosnak ajánlott, mivel ritmus, rím nem segít a megtanulásban. Mégis – ha nem is adjuk elő – érdemes elővenni a vásárra való készülődés során, hisz remek mintát ad az alkudozáshoz.*)
13. Kányádi Sándor: Faragott versike
(Az ismert megzenésített változat (Kaláka) kis leegyszerűsítéssel jól előadható ütőfás ritmuskísérettel; nagyon mutatós darab.)
14. Orbán Ottó: Faállatok
(Kiváló lehetőséget ad mozgásos improvizációs játékra, itt is használhatjuk az ütőfát vagy más hangeffektust.)
15. Megfogtam egy szúnyogot (magyar népdal)
16. Tamkó Sirató Károly: Bőrönd Ödön
17. Varró Dániel: Buszon
18. Nemes Nagy Ágnes: Ezt a villamosmegállóban kell mondogatni
(*Mozgásos játék: ki hogy toporog türelmetlenül a megállóban. Fontos a ritmus is.*)
19. Illyés Gyula: Mozdony
20. L. J. Kern: A zsiráf a fényképésznél
21. Csoóri Sándor: Rikoltások
22. Csoóri Sándor: Fintorgások a tükör előtt
(*Kellék lehet hozzá a vásári tükrös mézeskalács szív, utánzós játék is létrejöhet a háttérben.*)
23. Fölmásztam egy fára
24. S a te fejed akkora... (magyar népdal)
25. Weöres Sándor: Csali-mese

26. Tamkó Sirató Károly: Mondjam még? (Volt egy dongó..)
(Ezekkel a versekkel a közönség is bevonható a játékba, ami felszabadító hatással van a szereplő gyerekekre.)
27. Weöres Sándor: Róka-mondóka
28. Weöres Sándor: Regélő
29. Weöres Sándor: Csimpilimpi
30. Tamkó Sirató Károly: Szabódal
31. Weöres Sándor: Görcsember
32. Tamkó Sirató Károly: Hajó Lajos
33. Zelk Zoltán: Párbeszéd (ld.: modul)
34. Weöres Sándor: Szomszédok *(variációk)*
35. Weöres Sándor: Pletykázó asszonyok *(variációk)*
36. Egy boszorka van (ének)
37. Weöres Sándor: Hallod-e feleség *(variációk)*
38. Weöres Sándor: Itthon-e a gazda? *(variációk)*
39. Szilágyi Domokos: Mit eszel?
(Ezek a versek valódi dialógusok: olyan párbeszédok, ahol ketten beszélnek. Fontos, hogy a két szereplő egymásra tudjon figyelni.)
40. Bábel Ábel (angol népköltés)
41. Weöres Sándor: Ha leves készül
42. Varró Dániel: Lecsöppenő Kecöp Benő
(Igazi nyelvtörő, beszédtechnikai bemelegítésre, gyakorlásra is jó.)
43. Csoóri Sándor: Dióbél bácsi

IV. Vásári jelenetek – részletek a próbafolyamatból, ötletek a szövegfeldolgozáshoz

1. Weöres Sándor: *Vásár* c. versének feldolgozása a dramatikus játék módszereivel

Én elmentem – előjáték (2. sz. melléklet)

Ez az egyszerű dalos játék a szituáció, a vásári hangulat megteremtésére nagyon alkalmas. Azért is jó indításhoz, mert már rögtön a játék elején esetleg a nézőket is bevonhatjuk az ismétlések éneklésébe.

Bábokat (kesztyűbáb, zacskóból készült vagy saját készítésű pálcás síkbáb) is használhatunk, ami izgulós vagy beszédhibás gyerekeknek sokszor segítséget jelent. Hogy ne legyen unalmas a sok-sok ismétlés, kitalálhatunk valamilyen egyszerű, de változatos, karakterisztikus ritmushangszer-kíséretet. Előadásra elég 5-6 versszak is.

A játék menete: Elindul a vásárló egy kosárral, majd egy-egy szereplő – mindig az, akit megérint – csatlakozik hozzá. Így egyre többen lesznek a játszók. Különböző térformákat alakíthatnak ki. A refrént egyre többen éneklük.

Ha ez megoldható, indíthatjuk úgy is a játékot, hogy a gyerekek – legalább néhányan – a közönség soraiban ülnek, s ezzel a játékkal kerülnek át a vásárba vagyis a játék-térbe. Ezzel a trükkel oldhatjuk a kezdeti feszültséget.

Engedjük, hogy improvizáljanak a gyerekek – ne mutassuk meg, milyen legyen a mozgásuk, a hangjuk a különböző állatfigurák megjelenítésekor. Egymásnak persze adhatnak ötleteket. Nagyon jó memóriafejlesztő játék!

Weöres Sándor: *Vásár* (2. sz. melléklet)

A próbák előtt hasznos lehet rövid célzott bemelegítéseket végezni, oldó játékokat játszani.

Például a térkitöltő játék segíthet abban, hogy a gyerekek ráérezzenek, hogy tudnák az adott teret egyenletesen betölteni. Folyamatosan mozogjanak a játékra kijelölt területen. Dob- vagy csengőszóra megáll mindenki, s megmerevedik a mozdulatban. Ha két játékos szorosan áll egymás mellett, kiesnek a játékból. Adott jelre újra folytatódik a játék. A helyzetváltoztatást futással, ugrálással, járkálással, kúszással is meg lehet oldani. (Gabnai Katalin: *Drámajátékok* c. könyve alapján)

A vásáros jelenetre való készülődést indíthatjuk így is: beviszünk az osztályba jó pár egyszerű kelléket, jelmezt (kendő, kalap, tarisznya, kosár, alma, mérleg, mézeskalács, színes papírból tekert trombita-szerű kúp, kis tükör, tű, cérna, bot, olló, bicska, csupor vagy bögre stb.). Mindezeket megmutatjuk a gyerekeknek. Megkérdezzük, mit gondolnak, milyen helyszínhez, jelenethez lennének jók ezek a tárgyak.

Vagy a vers bemutatása után kapják azt a feladatot, hogy találják ki, melyik tárgy melyik vershez/melyik árus/szereplő kezébe illik!

A megjelenítés során figyeljünk, hogy végig játékban, interakcióban legyenek a szereplők. Tudatosítsuk, hogy a játéktérben mindenki szerepbe kerül; az is komoly felelősséggel vesz részt a játékban, akinek nincs szövege. Várjuk el a gyerekektől, hogy segítsék egymást és az előadást apró ötleteikkel, tanácsaikkal.

A próbafolyamat során a beszédművelés, a beszédtechnikai gyakorlatok értelmet nyernek, funkcióba kerülnek. A gyerekek számára is nyilvánvalóvá lesz, hogy ha a többiek vagy a nézők nem értik tisztán a szöveget, nem jut célba, amit mutatni szerettek volna! Keveset javítsunk, inkább a jót erősítsük, emeljük ki. A típushibák javításához állítsunk össze gyakorlatsort.

Közösen beszéljük meg, milyen cégérekre lesz szükség. A cégérek feliratát csoportmunkában is megtervezhetik a gyerekek, majd később készítsék is el.

A jelenethez készült saját készítésű kellékek (trombita, mézeskalács stb.) a vásár második részében természetesen eladhatóak.

A kézműves munkák nagy része a délutáni foglalkozásokon készül el.

2. Varró Dániel: *Buszon* – A vers megjelenítése improvizációs módszerekkel

Néha egy-egy szituációs játék sokat segíthet a vers megjelenítésében. A hitelesség nemegyszer a részletekben rejlik.

Ez a vers egyszerű kis életkép. Különböző buszon utazó karaktereket kell megmutatnunk. A vers elolvasása vagy bemutatása után jelöljük ki a busz körvonalát egy madzaggal, helyezünk bele néhány széket is, válasszunk egy buszvezetőt, szatyrokat is előkészíthetünk. Kérjük meg a gyerekeket, hogy szálljanak fel, adjunk egy kis időt, hogy elhelyezkedjenek.

Az első kísérlet után segítsünk néhány szemponttal: Hogyan kapaszkodunk a buszon? Milyen a testtartásunk, ha zsúfolt a busz? Nézzünk körbe, kinek milyen az arckifejezése. Ki mit csinál éppen? Walkmant hallgat? Szunyókál? Olvas? Beszélget? Bosszankodik? Retteg az ellenőrtől? Kibámul? Csak néz? Mire gondolhat éppen? Meg tudjuk-e jeleníteni a zötykölődést?

Aki buszozik, villamosozik, megkaphatja feladatnak, hogy hazafelé figyelje meg jól az utasokat. Készítsenek képzeletbeli videofelvételeket, másnap forgassák le, azaz játsszák el!

Ha így indítunk, a gyerekek élvezni fogják a próbát, s nem csak azok, akik szavalnak.

V. Vásári játék – részlet a készülés folyamatából, óramodell differenciálásra (forgószínpadszerű készülés)

1. Szöveg dramatikus megjelenítése

Jól együttműködő csapatokat válasszunk. Azokkal dolgozzunk együtt, akiknél megakadás várható.

Például egy már ismert párbeszédet kell eljátszani ezen a helyszínen. Weöres Sándor *Itthon-e a gazda* című verse elég könnyen értelmezhető, és jól eljátszható. Jelezzük, hogy nem baj, ha vicces az értelmezésük.

(Ha a gyerekek már kívülről tudják a szöveget, tényleg könnyű a feladat.)

2. Kézművestevékenység – portékakészítés

Vásár portéka nélkül? Gyorsan lássunk hozzá! Fontos, hogy csakis saját készítésű tárgyak kerüljenek ki az asztalra. Alkudozni számunkra fontos dolgokért tudunk. Jó alkalom adódik arra is, hogy beszéljünk arról is a gyerekekkel, ők milyen tárgyakat vásárolnak szívesen. Gondos, szép munkát kell annak végeznie, aki drágán szeretné árulni portékáját! A lázas készülődés hamar ráragad a gyerekekre, ezért teremtsünk lehetőséget, hogy szabadidejükben is alkothassanak olyan termékeket, melyeket önállóan, sikeresen tudnak elkészíteni (pl. hajtogatások, egyszerűbb gyöngyfűzések). Vigyázzunk, mert aztán hamar rákapnak egy-egy – számukra gyorsan elkészíthető – termék sorozatgyártására. Érdemes erről is beszélgetni. (Szerintetek olcsóbb-e vagy drágább, amiből sok van? Szívesen vásároltok-e olyan tárgyat, amivel „Dunát lehet rekeszteni”?)

Portéka-készítést csoport vagy önálló munkában is tervezhetünk. Célszerűbb, ha kisebb csoportokkal próbáljuk eleinte a jeleneteket. Ilyenkor csoportokban vagy önállóan portékát készíthetnek a többiek. A különböző helyszíneken feladatlapon olvashatják el a gyerekek a munkafolyamatokat. Vigyázat! Könnyen értelmezhető, egyszerű algoritmust fogalmazzunk meg. Az anyagokat, eszközöket elő kell készítenünk, különben kudarcot vall ez a tevékenység.

A készülődésbe vonjuk be délutános nevelőtársunkat! A több időt, nagyobb előkészítést igénylő portékák elkészítésében kérjük segítségét: mézeskalács sütése, díszítése magvakkal; hajtogatással díszített képeslapok; papírmásé technikával tálak készítése; kör alakú börszutyó készítése lyukasztással, fűzéssel stb. (Ha szükségét érezzük, vásár előtt egy tanárokból vagy nagyobb gyerekekből álló zsűri szemlézze a portékákat, hogy csak „igényes termék” kerülhessen piacra.)

3. Kézművestevékenység – kellékek gyártása

A farsang a ricsajozás, zajkeltés időszaka is. A vásári jelenet verseit, dalait kísérhetjük magunk készítette ritmushangszerekkel is. Persze aztán vásári portéka is válhat belőle.

A legegyszerűbb, ha marokköveket gyűjtünk. Sima felületű, marokba jól fogható köveket keressünk a vízparton. A kövek tartását mutassuk meg tanítványainknak, ne-hogy ujjukat becsípje a két összekoccanó kő. Egyedivé varázsolható a kő apró, jelzésszerű mintával, melyet alkoholos vagy lakkfilctollal rajzolhatnak a tenyérbe simuló felületére a gyerekek.

Az erdőt járva tanulóinkkal, gyűjtsünk össze hüvelykujjunknál vastagabb, száraz, lehetőleg egyenes ágakat, melyek 15-20 cm-esek. Törekedjünk arra, hogy legyen párja, cimborája: ütőfánk akkor szép, ha közel azonos fadarabokkal adjuk a ritmust. A keményfából készült botok szebben szólnak, tartósabbak. A kéreg behasításával, néhány helyen lehántásával díszíthetjük „hangszerünket”.

Csörgőt is készíthetünk. A söröskupakokat szöggel középen lyukasszuk ki – délután az ügyesebb tanulók tanári felügyelettel, vagy volt nagyobb tanítványaink szívesen megteszik. Egy 20 cm-es hajlítható drótdarabra fűzzünk fel 15-20 kupakot, majd hajlítsuk karikába, rögzítsük a végeit.

(A vásárban sereglyiasztónak, kutya- vagy tanárbosszantónak – kizárólag farsangkor! – is árulható.)

4. Szógyűjtés – árlista készítése

Ha sejtjük már, miféle portékákat készítenek a gyerekek, segítségképpen fölírhatjuk legalább a nehezebb helyesírású szavakat a táblára. Ez egyben mintaként is szolgálhat arra, hogyan rendezzék el a szavakat. Így elkészítheti mindenki a saját árlistáját egy kartonlapra.

5. Játékos szómagyarázatok (2. sz. melléklet)

A már ismert versek szóanyagát használjuk a feladatlaphoz. Nem könnyű feladat. Gondoskodjunk róla, hogy minden csapatban legyen olyan gyerek is, aki jól olvas.

VI. Követő tevékenységek

1. Közös értékelés – beszélgetőkörben

Kérdések lehetnek például:

Szerintetek a farsang melyik mozzanata sikerült a legjobban?

Melyiknek volt a legnagyobb sikere?

Mikor, melyik helyzetben érezted magad a legjobban?

Mi az, amit most már, mai tudásod alapján másképp csinálnál?

Kiről tudtál meg valami újat? Kinek fedezted fel olyan képességét vagy tudását, amit eddig nem ismertél?

Melyik portékádat sajnáltad a legjobban, hogy el kellett adnod?

2. Az élmény alapján rajz vagy festmény készítése

Az ilyen típusú élményfelidéző rajzokat, festményeket szabadon választott csoportokban vagy párokban lehessen elkészíteni. Minden osztályban van olyan gyerek, aki személyes és érzelemmel telített élményeiről csak egyedül, önállóan szeret alkotást készíteni. Tartsuk ezt az igényt tiszteletben!

3. Szókincsbővítő játékok az új szókészlet rögzítésére

Ugyan nem közvetlenül az ünnep után, de hasznos visszatérni a versek szókincséhez. Ha a felkészülés során használtunk szókérdőket, cégéket, érdemes néhány hét vagy akár hónap után újra elővenni, esetleg különböző feladatokhoz felhasználni őket. Ekkor már egy közös élményre tudunk visszautalni velük. Például barkochba, válogató másolás, mondatalkotó játék játszható velük.

4. Matematikafeladványok, becslések

Pl.

Mit gondoltok, összesen hány portékát adtatok el?

Melyiket sikerült a legdrágábban eladni?

Számotokra melyik pénznem/egység volt a legértékesebb? Átválthatók-e?

Példafeladat:

Évinél ez az árjegyzék volt kirakva: papírbéka: 1 süti, szekrény: 2 süti, virág: 3 süti. 1 süti = 3 mogyoró.

Eladott két papírbékát, három gyufásdobozból készült szekrényt, négy gyöngyből fűzött virágot. Hány sütit kapott a portékájáért? Hány mogyorót ér ez? Stb.

5. A szövegek „elevenen tartása”

Reggeli bemelegítőnek, beszédtechnikai gyakorlatokhoz vegyük elő gyakran a vásári verseket. Tartsuk meg emlékezetünkben őket. Nagy kincs, ha a gyerekeknek sok értékes, mozgósítható irodalmi szöveg van a fejükben.

6. Különböző nyelvi – nyelvtani jelenségek bemutatásához jól mozgósítható (ismert, feldolgozott) szövegekészlet alkalmazása

Pl. Rokon értelmű szavak témaköréhez:

Kovács András Ferenc:
SZATMÁRI BALLAGÓ

Hazafelé ballag Gál:

Szamarával ballagdál.

Lassún, lomhán halad Gál:

Csak kutyája szaladgál.

Lohol az eb, baktat Gál úr:

Csak a szamár marad hátul.

Levél hullong magas fárul:

Lapul a föld láthatáru...l.

Mind lassabban halad Gál:

A kutya sem szaladgál...

Későre jár - csoszog Gál,

Fáradt szamár poroszkál.

Bárcsak jutna haza már

Gál, a kutya s a szamár!

1.

Mit jelentenek ezek a szavak? Karikázd be a jó meghatározás számát!

köszörűs

1. Aki mindent megköszön.
2. Csizmát készítő mester.
3. Kések, szerszámok élesítését végző vándorló mester.
4. Bányában dolgozó kőfejtő munkás.

ködmön

1. Párás, hűvös idő.
2. Birkabőrből készült ujjas felsőkabát.
3. Kötött kabátka.

kikiáltó

1. A mutatványos bódéba vendéget csalogató ember.
2. Minden titkunkat elfecsegő ember.
3. Magasan lévő épület, ahonnét jó kilátás nyílik.

Csupor, márc, citera, inas, stb.

Weöres Sándor:
VÁSÁR

I .

Olcsó az alma,
Itt van halomba,
Aki veszi, meg is eszi,
Olcsó az alma!

II .

Kis trombitát vegyenek,
Pirosat, fehéret,
Lilát, sárgát, kéket!
Mézesbábót vegyenek,
Tükrös-szívet szépet!

III .

Fut a kutya-szán, kutya-szán,
Szalad igazán, igazán,
Köszörűs vagyok én,
Kutya-szánon futok én.

IV.

Van-e csizma eladó,
Hóba-sárba mindig jó?
Van kis csizma eladó, szép varrás a szárán,
Hogyha ilyet hordanék, bizony sose bánnam.
Van-e ködmön eladó,
Szélbe-fagyba mindig jó?
Van kis ködmön eladó, szép hímzés a vállán,
Hogyha ilyet hordanék, bizony sose bánnam.

V.

Érkezik a vándorcirkusz,
Hoznak elefántot,
Tarka bohóc vezet,
Füsti Pisti követi,
Ilyet sose látott.

VI .

Sátor alól kikiáltó szétnéz:
„Itt látható a nagyhírű bűvész!
A lábával karikázik,
A kezével citerázik,
Az orrával orgonázik,
A fülével figurázik,
A szemével gurgulázik,
A szájával vacsorázik!”

VII.

Jó márc a cseberben,
Csuprom telemertem.
Tele van a csuprom,
Idd már, ki ne fusson.

Tudom én már...

Tudom én már, mit csinállok:
üveges-inasnak állok,
apró tükröket csinállok,
annak örülnek a lányok.

Tudom én már, mit csinállok:
gerencsér-inasnak állok,
apró babákat csinállok,
azon nevetnek a lányok.

Tudom én már, mit csinállok:
asztalos-inasnak állok,
apró ágyakat csinállok,
abban álmodnak a lányok.

Weöres Sándor:
TÁNCNÓTA

Van-e szoknya eladó,
tarkabarka suhogó,
a derékra simuló,
nyárba-télbe jó?
Nincsen szoknya vehető,
csak egy régi lepedő,
ráncos, rojtos, repedő,
üsse meg a kő.

Van-e csizma eladó,
patkós sarka kopogó,
szattyán-szára ropogó,
sárba-vízbe jó?
Nincsen csizma vehető,
csak egy rozszant tekenő,
ócska egér-etető,
üsse meg a kő.

Weöres Sándor:
A KUTYA-TÁR

Harap utca három alatt
megnyílt a kutya-tár,
síppal-dobbal megnyitotta
Kutyafülü Aladár.
Kutya-tár! kutya-tár!
Kutyafülü Aladár!

Húsz forintért tarka kutya,
tízért fehér kutya jár,
törzs-vevőknek öt forintért
kapható a kutya már.
Kutya-tár! kutya-tár!
Kutyafülü Aladár!

Weöres Sándor:
BODRI

Bodri kutya sétál,
füle-farka szétáll,
itatója kicsi kút,
etetője mély tál.

Kőkerítés szélénél
tarka macska üldögél,
észreveszi a kutyát,
megmássza a szilvafát.

Csoóri Sándor:
MACSKAPIAC

Macskát veszek, macskát adok,
macskapéci lakos vagyok –
Tíz az ára,
húsz az ára,
ne költsetek vasmacskára !

Van szelíd és van vad is,
egerésző bajnok is –
Tíz az ára,
húsz az ára,
ne költsetek vasmacskára !

Egy vak tehén százszor annyi,
holott nem tud dorombolni –
Tíz az ára,
húsz az ára,
ne költsetek vasmacskára !

Gyerünk, amíg olcsón adom,
s ülve el nem macskásodom –
Tíz az ára,
húsz az ára,
ne költsetek vasmacskára!

Weöres Sándor:
PARIPÁM CSODASZÉP PEJKÓ

Paripám csodaszép pejkó,
ide lép, oda lép, hejhó!
Hegyen át, vizen át vágdat,
nem adom, ha igérsz százat.

Amikor paripám ballag,
odanéz valahány csillag.
Amikor paripám táncol,
odanéz a nap is százszor

Weöres Sándor:
HARAGOSI

Fut, robog a kicsi kocsi, rajta ül a Haragosi,
din don diridongó.
Ha kiborul az a kocsi, leröpül a Haragosi,
din don diridongó.

Fut a havon a fakutya, vele fut a retyerutya,
din don diridongó.
Ha kiborul a fakutya, lepötyög a retyerutya
din don diridongó.

Illyés Gyula:
MOZDONY

S-sz, beh
sok súly!
Meg se
mozdul!
Friss sze-
net, ha
bekapok:
messze,
messze
szaladok,
szaladok...

Kiss Anna:
HAJÓ

Félelmetes hajókémény
rettenetes hajóduda
aztán jön a hajó maga
rajta első Nadragulya

Ez itt első Nadragulya
az ottan a hajóduda
Ez itten a hajókémény
a többi a hajó maga

Nemes Nagy Ágnes:
**EZT VILLAMOSMEGÁLLÓNÁL
KELL MONDANI TÉLEN**

Álldiga és várdiga
járdiga és tánciga.

Erre, arra,
arra, erre,
nincs semerre,
nincs semerre.

Álldiga és várdiga,
járdiga és tánciga,
seje-huja-haj.

Tamkó Sirató Károly:
BŐRÖND ÖDÖN

Bőrönd Ödön
a Köröndön
ül a kövön,
ül a kövön
fekete színű bőröndön.

Arra száll egy helikopter,
lerádióz a riporter:
Bőrönd Ödön!
Bőrönd Ödön!

Miért is ülsz itt
a Köröndön
fekete szín

bőröndödön?

Visszafelel Bőrönd Ödön
csepp zsebrádió-adóján:
azért ülök a Köröndön
fekete szín bőröndömön,
várom, hogy a tearózsa,
várom, hogy a tearózsa
kinyíljon az aszfalkövön,

s a 4-es busz begörögjön!

Nemes Nagy Ágnes:
A KUKÁSOK

Megjöttek a kukások,
narancssárga ruhások.

Narancsszín a kocsijuk,
attól döng a kociút.

Döng a kocsi, dörömböl,
nagy vödörket kihörpöl,
csörög, rögög az egész
állatkerti etetés.

Itt a sárga víziló,
eteti az ápoló.

Varró Dániel
BUSZON

A buszvezetők mind mogorvák,
odacsukják az utasok orrát,
ahogy az orrok ellilulnak
a buszvezetők felvidulnak.

Rázós buszon az ellenőr
sohase tudni merre dől,
zsebében toll, karján szalag,
jobban teszi, ki elszalad!

A nénik mindig hátra szállnak,
ott üldögélnek, álldogálnak,
nehéz a szatyruk, nem beszélnek,
csak álldogálnak, üldögélnek.

Kányádi Sándor
Faragott versike

Volt egy fakatona.
Fából volt a lova:
kengyelje, kantárja
a kádár munkája,
fából a patkója,
fakovács patkolta:
fából volt faragva
a föld is alatta.

Fahuszár, favitéz,
hadd látom, mennyit kérsz?
Százat adj lovamért,
ezeret magamért.

Csapj oda, csapj bele,
égjen a tenyere!

Ludwik Jerzy Kern:
A zsiráf a fényképésznél

Fénykép kellett a zsiráfnak,
Fényképészhez ment vasárnap.
Le tud engem fényképezni ?
– Le én, kérem!
– Szépen tud ön fényképezni ?
– Csodaszépen !
– És a képet most csinálja?
– Nyomban!
– Van-e hozzá masinája?
– Ott van!
– Nem fog a kép elmozdulni?
– Kár izgulni.
– És elférek majd a képen?
– Csak a fele fér rá, kérem.
– S mi lesz a másik felemmel?
– Hát azt majd külön veszem fel.
– De remélem nem lesz drága.
– Két kép ára.
– Hátha elférek egy képen!
– Semmiképpen!
– Na jó, kezdjünk akkor bele!
Csett: a lába.
Csett: a feje.
– Kész!
Fél meg fél az egy egész.
És pompásan sikerült !
– Csak kicsit sokba került!

RIKOLTÁSOK

Aki engem kinevet,
kapja be az egeret!
És igyék rá ricinust,
jobb lesz neki, mint a must!

Csoóri Sándor

Fintorgások a tükör előtt
(részlet)

Nem vagyok én török,
mégis zúzok, török,
néha tányért, néha mákot,
néha pedig térdkalácsot.

Weöres Sándor:
Pletykázó asszonyok

Juli néni, Kati nénil
– letye-petye-lepetye! –
üldögélnek a sarokba,
jár a nyelvük, mint a rokka,
– letye-petye-lepetye! –

Bárki inge, rokolyája
– letye-petye-lepetye! –
lyukat vágnak közepébe,
kitűzik a ház elébe
– letye-petye-lepetye! –

Csoóri Sándor

Csetneki

Hosszú nyakú
Csetneki
sánta lovát csetleti,
csetleti,
botlatja
lódoktorhoz vontatja.

Kóc a kötőfék,
Szakad szét,
Püff neki:
Sárba csöppen
Csetneki.

Tamkó Sirató Károly:

Szabódal

Becsés nevem
Bakó Manó –
Nyissz!

Makón vagyok
zakószabó –
Nyassz!

Makón ahány
zakót szabok –
Nyussz!

Annyi bakó
bankót kapok –
Nyissz! Nyassz! Nyussz!

Zelk Zoltán:
Párbeszéd

– Honnét, szomszéd?
– Ahol voltam, onnét!
– Mit evett?
– Eleget!
– Mi jót?
– Hernyót!
– Hány volt?
– Egy volt!
– És még?
– Kukacot!
– Mennyit?
– Hatot!
– Hát még?
– Legyet!
– Hányat?
– Hetet!
– Mást még?
– Pondrót!
– Sok volt?
– Nyolc volt!
– Jó volt?
– Jó volt!

Szilágyi Domokos

Mit eszel, Jankó?

- Mit eszel, Jankó?
- Mézes kenyeret.
- Mit eszel, Cirmos?
- Rántott egeret.
- Mit eszel, Bundás?
- Velőtlen csontot.
- Mit eszel, Mekegi?
- Fűzfalombot.
- Mit eszel, Ráró?
- Fagyott parazsat.
- Jóllaktál-e Jankó?
- Jól a darazsak!

Csoóri Sándor:

Rikoltások

Kicsi vagyok dagadok,
befalom az adagot.
Ha körte, ha kolbász,
Falatonként belém mász.

Angol népköltés

Bábel Ábel

Bábel Ábel, bőbélű barátom
többet evett, mint más harminchárom!
Bekapott egy borjat meg egy tehenet,
bekapott egy ökröt és még egy felet,
bekapta a házat, kútágását, kútját
bekapta a gazdát s minden pereputtyát!
Borjat, tehenet,
ökröt másfelet,
kútágását, kútját,
gazdát s pereputtyát,
s egyre sírt, hogy ez semmi, semmi,
és éhen hal, ha nem kap enni!

Weöres Sándor

Ha leves készül

Kutyateszi Bálint,
Csókaviszi Benedek,
Kocsihasu Péter,
Csukaszemű Pál
megeszi a szöcskét,
fapapucsot egeret,
de ha leves készül,
mindnek hasa fáj.

Csoóri Sándor:

Dióbél bácsi

Ki lakik a
dióhéjban? –
Nem lakhat ott bárki,
csak a Dióbél bácsi.

Ha rácsapsz a dióhéjra,
kinyílik a csontkapuja,
és cammogva előmászik
vén Dióbél bácsi –
Csak a szádat
tátsd ki!

Varró Dániel:

Lecsöppenő Kecöp Benő

Jöhet pogácsa, bableves,
veszedelem csak arra les,
ki melegszendvicset kajol –
figyelj te jól reám:

Ha kérdik, kérsz-e szendvicset,
és azt mondod, hogy rendicsek,
soha ne kérj rá kecsöpöt,
mert lecsöpög,
le ám!

Lecsöppenő Kecöp Benő,
a szendvicsen ő a bökkenő.
Lecsöppen ott, lecsöppen itt,
csupa kecsöp a bőrdzsekid.

Majszolhatsz bármi egyebet,
veszély csak akkor fenyeget,
ha a fogad hotdogra fáj.
hát készen állj,
komám!

Ha kérdik, kérsz-e hotdogot,
jobb, hogyha ezt megfontolod,
sose tetess rá kecsöpöt,
mert lecsöpög,
le ám!

Lecsöppenő Kecöp Benő,
a hotdogon ő a bökkenő.
Lecsöppen itt, lecsöppen ott,
csupa kecsöp a farmerod.

Mert ő a göcs, a bökkenő,
az új ruhádra csöppenő,
talajt csöpögve megkenő
(holott a hőség rekkenő),
nincs más veszély, csak ő, csak ő:
Lecsöppenő Kecöp Benő.

Angol népköltés:
Fölmásztam a fára...
(Mann Lajos fordítása)

- Fölmásztam egy fára.
- Akár én.
- A fa sudarára;
- Akár én.
- Ott elfészkelődtem;
- Akár én.
- El is nézelődtem;
- Akár én.
- Láttam, ott egy majom.
- Akár én.

Weöres Sándor:
HOSSZÚ AZ UTCA

Hosszú az utca,
aki végigjárja,
tíz kutya, száz kutya
kaffog utána.

Hosszú a ház-sor,
aki végigjárja,
tíz virág, száz virág
bókol utána.

Weöres Sándor:
VASKALAP

Volt nekem egy vaskalapom,
elvitte a béka,
ott diszeleg most a tavon
ócska maradéka.

Gyönyörűszép vaskalapom
diszeleg a tóban,
nagyon kértek, adjam nekik,
elvihetik, jól van.

Weöres Sándor:
KUTYABÁL

Árkon-bokron kutyalakodalom,
kis virágos faházak,
uszkár-bőgő, puli-citera szől,
réten-erdőn bokáznak.

Csont, kolbászhéj emeletesen áll,
tejfölös dézsa, rocska,
árkon-bokron ropog a kutya-bál,
elszalad mind a macska.

Weöres Sándor:
SZOMSZÉDOK

I.
„Adjonisten, szomszédasszony!
Hova megy a szomszédasszony?”
”Hát ide, aztán oda át,
kéne egy kis hogyhíjják.”

II.
„Jobb lesz nálunk
odaát,
elzártuk már
a kutyát!”
”Oda sose mennék én már,
a kuvasz a kertben sétál!”

III.
„Hova indult Pál?”
„Szélvészt kalapál!”

„Hova tűnt Erzsók?”
”Vitték a rigók!”

Weöres Sándor:
ÍGY MEG ÚGY

Furcsa ember az irígy,
torkán mérges a mirígy,
egyszer úgy, egyszer így,
az irigynek sohse higyj!

Furcsa ember a hazug,
nyelve csípős, mint a lúg,
egyszer így, egyszer úgy,
hogy igazat sose tudj.

Weöres Sándor:
A LIBA PÉK

Haragos a Liba pék,
a kenyere odaég.

Liba pék, te Liba pék, gyere, Liba pék!
Ha kisasszony volnál,
nem morognál,
lány meleg cipóért
kicsi fehér fejkendőben
kényesen hajolnál!

Ma dühös a Liba pék:
csuda-sok a potyadék,
a perece nem elég,
kenyere meg odaég.

Liba pék! szegény Liba pék!
Ha menyecske volnál,
nem búsulnál,
három derék péklegényed
fűtené a kemencédet,
királyasszony volnál!

Liba pék!
a te bajod is elég!
Liba pék!
a kenyered odaég!

Weöres Sándor:
ELINDULT, ELINDULT...

Elindult, elindult
Gáspár messzeföldre,
három betüje lemaradt,
Gás falu lett belőle,
három betüje odaért,
pár lett belőle,
született öt gyerekük,
kettő fiú, kettő lányka,
ötödik meg vice-pápa.

Weöres Sándor:
ELMEHETSZ A VILÁGBA

Elmehetsz a világba hiredér',
rólad cincog a zsákban az egér!
De szomorú valóban, ugyebár:
rólad ordít az ólban a számár!

Elmehetsz a hiredér' világba,
rólad cincog az egér a zsákba!
De szomorú ugyebár, valóban:
rólad ordít a számár az ólban!

Weöres Sándor:
ESŐVERT TÁRSASÁG

Jön a kocsi, most érkezünk,
alaposan eltévedtünk,
derekasan áztunk-fáztunk,
no de kicsit elnótáztunk.

Jegenyefa ingó-bingó,
odaül az ázott holló,
teregeti csapzott tollát,
keserüli holló-voltát.

Weöres Sándor:
ITTHON-E A GAZDA?

„Itthon-e a gazda?”
„Nincs, nincs!”
„Hát a gazdasszony?”
„Az sincs!”
„Mikor jön a gazda?”
„Holnapután kiskedden!”
„Hát a gazdasszony?”
„Ebijesztő pénteken!”

Weöres Sándor:
HALLOD-E FELESÉG

„Hallod-e feleség,
egy csibe nem elég!”
Peti, Bözsi kiabál:
„Igen üres ez a tál!”

„Hát üres, az a baj?
Ennyire nagy a zaj?
Adj forintot, Pityi Pál,
nem lesz üres ez a tál.”

Weöres Sándor:
CSIMPILIMPI, HOVA MÉSZ?

Éc
péc
kapuléc,
Csimpilimpi, hova mész?
Pockot viszek a vásárra,
egy peták az ára.
Besuttyantam a sátorba,
állt feltúrva Bábos Dorka,
benn a pocok táncot ropott,
Bábos Dorka sivalkodott,
árus-polc mögébe bujt,
mézes huszár legurult,
uccu neki fuss!

Weöres Sándor:
FORGÓS-ROPOGÓS

Sej-haj, folyóba
Sok a hal valóba,
Dunába, Tiszába
Se szeri, se száma.
Sej-haj, vadonba
Kivirít a gomba
Keményre, kerekre,
Ha bolond, ne szedd le.
Sej-haj, fonóba
Sok a lány valóba,
Ki barna, ki szőke,
Sose fuss előle.

Weöres Sándor:
BUJÓCSKA

Keskeny út,
széles út,
kettő közt egy csorba kút.
Ha benézel, jól vigyázz,
rése száz és odva száz,
ha sokáig kandikálsz,
virradóra megtalálsz.

Kis dió,
nagy dió,
kettő közt egy mogyoró.
Épült benn egy cifra ház,
terme száz és tornya száz,
ha sokáig benne jársz,
esztendőre megtalálsz.

Magyar népköltés
HÁTAMON A ZSÁKOM...

Hátamon a zsákom,
zsákomban a mákom,
mákomban a rákom,
kirágtá a zsákom,
kihullott a mákom,
odalett a rákom,
aki szánja károm,
varrja be a zsákom,
szedje fel a mákom!

Weöres Sándor:
CSALI-MESE

Hoztam neked kaskát,
Hiszed-e?
A kaskában macskát,
Veszed-e?
Jó lesz egerésznek,
Tudod-e?
Háztető-zenésznek,
Hallod-e?
Hoztam kézzel-lábbal,
Várod-e?
Hegyen-völgyön által,
Járod-e?
Hegyi út magas volt,
Kúszod-e?
Völgyi út síkos volt,
Csúszod-e?
Nehéz volt a kaska,
Sejted-e?
Nyávogott a macska,
Érted-e?
Felkarmolta vállam,
Látod-e?
Otthagytam a sárban,
Bánod-e?

Csoóri Sándor:
CSODAKUTYA

Ha hiszitek,
ha nem is,
volt egy kutyám
nekem is,
piros volt az orra,
lapulevél nagy füle
lelógott a porba.

Csuda egy kutya volt:
holdsugáron
lovagolt,
s csillagfejű csikókat
terelt udvaromba.

Csodálkoztok?
Elhiszem.
Nem láthatta
senki sem.
Fénykép sincsen róla.
Én is csak egyszer láttam,
úgy álmodtam róla.

Ágh István:

ALKU

Mennyiért adja rossz lovát?
 Ötezerért legalább.
 Mutassa lova rossz fogát!
 Nem ér az ötezret, hallja-e?
 Nem adom alább!
 A csodát! A szája vén sütőlapát.
 Vékony a lába, mint a nád.
 A csodát! Hajlik a lába, mint a nád.
 Négyezer ötszáz, hallja-e?
 Négyezer nyolcszáz legalább!
 Ilyen soványt? Kiböki a csont az oldalát!
 Négyezer hatszáz, hallja-e?
 Négyezer hétszáz, nem adom alább!
 Itt a kezem, nem disznóláb,
 négyezer hatszáz ötvenötlet jól járt,
 s fizeti az áldomást!
 A csodát! Fizesse kend legalább!

Tamkó Sirató Károly:

MONDJAM MÉG?

Volt egy dongó,
 meg egy légy,
 tovább is van,
 mondjam még?
 – Mondjad!
 Volt egy molnár,
 meg egy pék,
 tovább is van,
 mondjam még?
 – Mondjad!
 Volt egy asztal,
 meg egy szék,
 tovább is van,
 mondjam még?
 – Mondjad!
 Volt egy kantár,
 meg egy fék,
 tovább is van,
 mondjam még?
 – Mondjad!
 Ha neked ez
 nem elég,
 öleld meg a
 kemencét!
 Bumm!

Orbán Ottó:

A FAÁLLATOK

Azt mondják a faállatok,
 rémes ez a faállapot.
 Ha így teszünk,
 nyikorog,
 ha úgy teszünk,
 csikorog,
 a nyakunk, a derekunk
 sehogy se forog.
 Hogyha télen fabált csapnak,
 föl ne csapjal faállatnak!

Kányádi Sándor:

RÓKA-MONDÓKA

Volt egy kicsi kakasom,
 elvitte a róka.
 Jércém is a tavaszon,
 elvitte a róka.
 Volt egy ludam, jó tojó,
 elvitte a róka.
 Récém, tóban tocsogó,
 elvitte a róka.
 Gácsérom és gúnárom,
 elvitte a róka.
 Semmim sincsen, tirárom,
 vigye el a róka!

Tarbay Ede:
MACSKAZENE

Zimm, zumm,
zenekar,
kesze-kusza
hangzavar.
Húr, húr,
birkabél,
ujjam éri,
már zenél.
Síp, síp,
nádsíp,
fújd a végit,
felvisít.
Dob, dob,
bőrmalac,
ha rád ütnek,
hangot adsz.
Kár, kár,
varjúék
énekelnek,
fut a nép.
Zimm, zumm, zenekar,
én sem tudom,
te sem tudod,
senki sem tudja,
mit akar,
ez a baj...

Weöres Sándor:
REGÉLŐ

Három görbe legényke, róka rege róka,
tojást lopott ebédre, róka rege róka,
lett belőle rántotta, róka rege róka,
a kutya lerántotta, róka rege róka.
Egyik szidta gazdáját, róka rege róka,
másik meg a fajtáját, róka rege róka,
harmadik az ükapját, róka rege róka,
hozzávágta kalapját, róka rege róka.

Magyar népköltés:
KITRÁKOTY MESE

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
tyúkot vettem a vásárba félpénzzel.
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
csirkét vettem a vásárba félpénzzel.
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
kakast vettem a vásárba félpénzzel,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
récét vettem a vásárba félpénzzel;
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
pulykát vettem a vásárba félpénzzel,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
ludat vettem a vásárba félpénzzel,
ludam mondja: gigágá,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
disznót vettem a vásárba félpénzzel,
disznóm mondja: rőf, rőf, rőf,
ludam mondja: gigágá,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittiom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
juhot vettem a vásárba félpénzzel,
juhom mondja: behehe,
disznóm mondja: rőf, rőf, rőf,
ludam mondja: gigágá,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittyom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
kecskét vettem a vásárba félpénzzel,
kecském mondja: nyikrabá,
juhom mondja: behehe,
disznóm mondja: rőf, rőf, rőf
ludam mondja: gigágá,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittyom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
csikót vettem a vásárba félpénzzel,
csikóm mondja: mihájbá,
kecském mondja: nyikrabá,
juhom mondja: behehe,
disznóm mondja: rőf, rőf, rőf
ludam mondja: gigágá,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittyom, édes tyúkom,
mégis van egy félpénzem.

Én elmentem a vásárba félpénzzel,
legényt vettem a vásárba félpénzzel,
légeny mondja: ha vóna;
leány mondja: jó vóna,
csikóm mondja: mihájbá,
kecském mondja: nyikrabá,
juhom mondja: behehe,
disznóm mondja: rőf, rőf, rőf,
ludam mondja: gigágá,
pulykám mondja: dandalu,
récém mondja: rip hajnal,
kakas mondja: bokréta,
csirkém mondja: csip, csip, csip,
tyúkom mondja: kitrákoty,
káré kittyom, édes tyúkom,
nincsen már több félpénzem.

Szlovák népköltés:
EGY BOSZORKA VAN

Egy boszorka van, három fia van.
Iskolába jár az egy,
másik bocskort varrni megy.
A harmadik itt a padon
a dudáját fújja nagyon,
de szép hangja van, dana-dana-dan.

Kiss Anna:
VÁSÁRBAHÍVOGATÓ

Ha a posztó kilencféle
ha a vászon patyolat
ha a bor a jobbik fajta
ha a népség jól mulat
ha a köcsög hasas-füles
ha a papucs kopogós
ha a kenyér emeletes
ha a percc ropogós
ha a pipa rézkupakos
ha a kendőn selyemrojt
ha a lacikonyha hangos
ha énekelünk egy sort
ha a tükör szív alakú
ha a mézesbábu szép
ha a cserép sárgamázás
ha van háromlábú szék
ha a láda tulipános
ha nagyszélű a kalap

ha a jókedv általános
ha a bíró nem harap
ha a csizma rogyós szárú
ha a patkó csillagos
ha az ostor piros nyelvű
ha a csikó szalagos
ha a csengő szépen szóló
ha a kocsi féderes
ha kapós a zsákbamacska
ha a tolvaj nem ügyes
ha a bársonyt bőven mérik
ha kékfestő van elég
ha eljön a mutatványos
ha a sergő hupikék
ha a dinnye piros bélű
ha a kés rézcsillagos
ha a kisbunda se drága
ha valóban takaros
ha a vásárfia elkél
ha hazáig el nem vész
ha festett a falovacska
erre lát de arra néz
ha a lépesméz kelendő
ha a címfestő megél
nevezetes lesz a vásár
bármilyen ünnepel!

Kányádi Sándor:
HÁROM SZÉKLÁB

Van egy kisszék,
háromlábú,
három lába:
három bábu.
Egyik: Billeg,
másik: Ballag,
harmadik meg:
Billegballag.
Így a kisszék
meg nem állhat,
szidja is a
három lábat.
Állj meg, Billeg!
Nyughass, Ballag!
Ne lipinkázz,
Billegballag!
De ők aztán
csak azért se,
nem hallgatnak
a kisszékre.
Billeg ballag,
Ballag billeg,
s Billegballag
ballag-billeg.
Jár csak jár
a három tébláb,
ringatózó
három székláb.
Kedvébe
eképpen járnak
a kicsi szék
gazdájának

Kányádi Sándor:
HÁROM KÉRDEZGETŐ

I.

- Miből van a pántlikád?
- Hajnal pirosából.
- Miből szőtték a ruhád?
- Kék ég bársonyából.
- Miből van a köténykéd?
- Havasok havából.
- Hát te magad miből vagy?
- Mezők harmatából.

II.

- Te kis juhász, merre mész?
- Merre nyájam legelész.
- Hát a nyájad merre jár?
- Ahol zöld füvet talál.
- Hallod-e, te kis juhász,
ha farkas jó, mit csinálsz?
- Megmarkolom a botom,
s a farkast megugratom.

III.

– Hallod-e, te kis kovács,
mit kopog a kalapács?
– Azt kopogja, kipre-kopp,
csengős csikót patkolok.
– Hallod-e, te kis kovács,
mit dohog a kalapács?
– Azt dohogja, dön-de-leg,
ekevasat élezek,
mert a tavasz kö-ze-leg.

Kányádi Sándor:
ELMENT PÉTER

Elment Péter tököt venni,
elfelejtett pénzzel menni.
Hogy a sült tök? Ennyi s ennyi.
De nem volt mit elővenni.
Elmaradt a sülttök-vétel,
étlen maradt szegény Péter.

Kányádi Sándor:
KELEKÓTYA-LAPÓTYA

Serpenyőben a lapótya,
lesi, várja Kelekótya.
Silleg-süllög a lapótya.
Mit sündörögsz, Kelekótya.
Megfordítják a lapótyát,
pirongatják Kelekótyát:
– Várj sorodra, Kelekótya,
nem sült meg még a lapótya!
Csak nem tágít Kelekótya,
markában már a lapótya.
Ja-jaj, éget a lapótya! –
Jajveszékél Kelekótya.

Kányádi Sándor:
SZERENCSE
Hű, mekkora szerencse,
hevül már a kemence,
a tészta is dagasztva
meg is kelt már magasra.
Hol a lapát, vessük be,
míg meleg a kemence:
süssünk hamar egy sütet
új sütetű kenyeret.

Kovács András Ferenc:
SZATMÁRI BALLAGÓ

Hazafelé ballag Gál:
Szamarával ballagdál.
Lassún, lomhán halad Gál:
Csak kutyája szaladgál.
Lohol az eb, baktat Gál úr:
Csak a szamár marad hátul.
Levél hullong magas fárul:
Lapul a föld láthatáru...
Mind lassabban halad Gál:
A kutya sem szaladgál...
Későre jár - csoszog Gál,
Fáradt szamár poroszkál.
Bárcsak jutna haza már
Gál, a kutya s a szamár!

Kányádi Sándor:
VOLT EGYSZER EGY EMBER
Volt egyszer egy ember,
volt szakálla kender,
cseremakk pipája,
lapi a dohánya.
És hogy lenne mindig
pipája, dohánya,
felköltözött lakni
egy nagy cserefára.
Ott egész nap füstölt,
a füsttől meg prüszkölt.
És addig mind füstölt,

addig-addig prüsskölt,
odalett a fának
minden makkja, lombja,
se pipa, se hozzá
füstölnivalója.
Mit volt mit tennie,
lemászott a fáról,
font egy hosszú ostort
a kenderszakállból.
Azzal csettinget most,
a fa alatt állva,
s várja, hogy majd lenne
pipája, dohánya.

Kiss Benedek:
SZEGÉNY EMBER SZERENCSEJE

Fogtam három
pitypalattyot,
találtam két
fityfirittyet,
kaptam egy szép
kutykuruttyot.

Pitty! – elszálltak
a palattyok,
fitty! – elvesztek
a firittyek,
kutty! – megdöglött
a kurutty is.

Kányádi Sándor:
VOLT EGYSZER EGY VARGA

Volt egyszer egy varga,
csak az nem volt, sajna,
miből rámás csizmát
varrt volna a varga.
Volt egy görbe tűje,
abba cérna fűzve,
sodrott, szurkos cérna,
volt fűzve a tűbe.
Éles kése, metsző,
kalapácsa kettő,
háromlábú széke,
mindenkinek tetsző.
Szegző s varró árja,
kaptafa és sámfa,
kicsi s nagy, egyszóval
mindenféle lábra.
Térdig érő asztal,
tele ezzel, azzal:
jófajta csirizzel,
suvickkal, ragaccsal.
Bőrköténye s kajla,
pödrött végű bajsza,
mindene volt, mitől
varga lesz a varga.
Csupán bőre s talpja
nem volt neki, sajna,
márpedig anélkül
nem varga a varga.

S hiába lett volna
bőrje no meg talpja,
ha nem volt akinek
rámás csizmát varrna.
Gondolt egyet, s tett az
egészre egy foltot,
kidobta a csirizt,
s becsukta a boltot.

